

Стратегија за родова еднаквост: Извештај во сенка за напредокот- 2014

Содржина

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ	3
I. ПРЕГЛЕД НА КОНТЕКСТОТ	8
Вовед	8
Институционален контекст.....	8
Методологија.....	10
II. ПРОЦЕС: СПРОВЕДУВАЊЕ И СЛЕДЕЊЕ НА СТРАТЕГИЈАТА И НАЦИОНАЛНИОТ АКЦИСКИ ПЛАН	11
Консултации за време на спроведувањето на Стратегијата	11
Следење на спроведувањето	11
III. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА АКТИВНОСТИТЕ	13
1/1.1/Резултат 1: Зголемени капацитети на администрацијата	14
1/1.1/Резултат 2: Воспоставен механизам за вклучување на родовата еднаквост во стратешки планови.....	15
1/1.1/Резултат 3: Родово одговорни процеси за креирање на политики	16
1/1.2/Резултат 1: Подзаконска регулатива за имплементација на Законот за еднакви можности на жените и мажите.....	17
1/1.2/Резултат 2: Стандардизиран модалитет на известување за спроведување на ЗЕМ.....	18
1/1.2/Резултат 3: Зајакнат парламентарен надзор врз спроведувањето на ЗЕМ.....	19
1/1.3/Резултат 1: Развиени индикатори за мерење на степенот на напредок на полето на родовата еднаквост.....	20
2/2.1/Резултат 1: Балансирано учество на жените во работните тела на властите	22
2/2.1/Резултат 2: Правична застапеност во извршната власт	23
2/2.1/Резултат 3: Зајакнати капацитети на судии и јавни обвинители	24
2/2.2/Резултат 1: Препознавање на родово базираното насилство.....	25
2/2.2/Резултат 2: Зајакнати капацитети во надлежните институции	26
Резултат: Заштита и превенција од трговија со луѓе.....	27
2/ 2.3/Резултат 1: Подobar пристап и услови за жените во започнување и развивање на претприемништво.....	29
2/ 2.3/Резултат 2: Подобен пристап на жените кон политиките за вработување.....	32
2/2.3/Резултат 3: Елиминација на сите облици на дискриминација врз основа на пол на пазарот на трудот.....	33
2/2.4/Резултат 1: Развиен и пилотиран образовен модул за родова еднаквост во предучилишно образование	34

2/2.4/Резултат 2: Развиена и пилотирана програма за родова еднаквост на основно образование	35
2/2.4/Резултат 3: Промовиран принципот на родова еднаквост во високото образование	36
2/2.4/Резултат 4: Промовиран принципот на родова еднаквост во научно истражувачката работа.....	37
2/2.5/Резултат 1: Родова еднаквост и здравствена евиденција.....	38
2/2.5/Резултат 2: Подигање на квалитетот на здравствените услуги	39
2/2.6/ Резултат 1: Подobar пристап до социјална заштита	43
3/3.1/Резултат: Родова еднаквост и медиумите.....	44
3/3.2/Резултат 1: Координација меѓу јавниот, приватниот и граѓанскиот сектор во имплементацијата на Законот за еднакви можности на жените и мажите.	46
3/3.2/Резултат 2: Поттикнување на приватниот сектор за спроведување на Законот за еднакви можности	48
3/3.3/Резултат 1: Воспоставени функционални механизми за родова заснована дискриминација во јавниот и приватниот сектор.....	49
IV: НАЦИОНАЛЕН КОНТЕКСТ.....	51
Тековни приоритети на засегнатите страни.....	51
Препораки	51
ЛИСТА НА КРАТЕНКИ	52
АНЕКС I	55

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

Националната стратегија за родова еднаквост (2013-2020) и Националниот акциски план за нејзино спроведување (2013-2016) (НАП) усвоена во 2013 година е првиот стратешки документ кој предвидува хоризонтални и секторски насоки за делување за да се обезбеди целосна еднаквост меѓу жените и мажите. Законот за еднакви можности меѓу жените и мажите, ја дава правната основа за донесување на Стратегијата и ја дефинира институционалната структура надлежна за нејзина имплементација.

Овој извештај се надоврзува на независниот Извештај во сенка за имплементацијата на Стратегијата за 2013 година и се обидува да даде независна, сеопфатна и компаративна оценка за напредокот во остварувањето на родова рамноправност. Методологијата е развиена во рамки на проектот Совет за родова еднаквост, финансиски поддржан од страна на Европската Унија, и за прв пат применета во 2013 година. Анализата тргнува од начелата на Законот за еднакви можности меѓу жените и мажите и предвидените стратешки цели со Стратегијата, НАП, оперативниот план за 2013 и оперативниот план за 2014. Споредено со 2013, во 2014 година се забележуваат неколку позитивни чекори: за прв пат е одвоен буџет за спроведување на стратегијата во износ од 15,000 евра; зголемен е процентот на целосно исполнети активности; 21 граѓанска организација, специјализирани на теми од полето на родовата еднаквост ја формираа Платформата за родова еднаквост¹, со што ќе им се овозможи на надлежните институции да градат партнерски однос со единствен субјект. Меѓутоа, и во 2014 година се присутни загрижувачки трендови: недостаток од финансиски средства; ограничени капацитети на администрацијата; неусогласеност на стратешките и оперативните документи во предвидените активности на ниво на НАП и ОП; непостоење на методологија за следење на имплементацијата и ограничено учество на граѓанскиот сектор во донесувањето на одлуки.

СУМАРЕН ПРЕГЛЕД:

Година на следење: 2014
Број на активности: 81

Степен на исполнување:

Целосно: 17 од 81
(21 %)
Значително: 6 од 81
Делумно: 18 од 81
Не е започнато: 40 од 81

Навременост:

На време: 27 од 81
Пред време: 0 од 81
Доцнат: 54 од 81

Опфатеност за 2014:

НАП: 70 од 81
Оперативен план: 34 од 81
Во ОП но не во НАП: 11 од 81

Број на активности со:

Значајно или трансформативно
влијание: 79 од 81

СУМАРЕН ПРЕГЛЕД:

Година на следење: 2013
Број на активности: 33

Степен на исполнување:

Целосно: 6 од 33
(15 %)
Значително: 2 од 33
Делумно: 10 од 33
Не е започнато: 15 од 33

Навременост:

На време: 8 од 33
Пред време: 1 од 33
Доцнат: 24 од 33

Опфатеност за 2013:

НАП: 33 од 33
Оперативен план: 8 од 33

Број на активности со:

Умерено или потенцијално
трансформативно
влијание: 24 од 33

¹ <http://rodovaplatforma.mk/>

Имплементација на активностите

Во табелата подолу се дадени сите активности предвидени за реализација во 2014 и тоа со Националниот акциски план и Оперативниот план за 2014 година. Дополнително се вклучени и активностите кои биле предвидени за имплементација во 2013 година, но не започнале да се спроведуваат во предвидената временска рамка. При тоа, прикажан е степенот на исполнување, потенцијалното влијание, навременост, како и следни чекори кои треба да бидат преземени во наредната година.

Табела 1. Оценка за напредокот според предвидени активности

КРАТОК НАЗИВ НА АКТИВНОСТА	ПОТЕНЦИЈАЛНО ВЛИЈАНИЕ				СТЕПЕН НА ИСПОЛНУВАЊЕ				НАВРЕМЕНОСТ	СЛЕДНИ ЧЕКОРИ
	НЕМА	МАЛО	ЗНАЧАЈНО	ТРАНСФОРМАТИВНО	НЕ Е ЗАПОЧНАТО	ДЕЛУМНО	ЗНАЧИТЕЛНО	ЦЕЛОСНО		
1. Развивање и вклучување на модул за родова еднаквост									Доцни	Продолжување со активностите
2. Програма за вклучување на родовата перспектива									Доцни	Понатамошна работа
3. Методологија за вградување на родовите прашања									Навремено	Не се потребни понатамошна активности
4. Развивање на листа за проверка (checklist) за Координаторите									Навремено	Не се потребни понатамошна активности
5. Изменување и дополнување на Упатството за подготовка на стратешките планови									Доцни	Понатамошна работа
6. Изменување и дополнување на РИА за вклучување на родова перспектива									Доцни	Понатамошна работа
7. Измени и дополнувања на ЗЕМ									Навремено	Не се потребни понатамошна активности
8. Упатство за годишните извештаи на субјектите									Навремено	Понатамошна работа
9. Упатство за годишниот извештај на МТСП									Навремено	Понатамошна работа
10. Упатство за годишните извештаи за координаторите									Навремено	Понатамошна работа
11. Седница за разгледување на извештајот на ВРМ									Навремено	Континуирана активност
12. Преглед на национални и меѓународни обврски									Навремено	Не се потребни понатамошна активности
13. Развивање на родови индикатори									Навремено	Не се потребни понатамошна активности
14. Посебни мерки за балансирано учество на централно и локално ниво									Доцни	Понатамошна работа
15. Посебни мерки за балансирано учество во работата на Собранието									Доцни	Понатамошна работа
16. Полугодишни средби на интересорската група									Доцни	Понатамошна работа
17. Надзорна расправа со КЕМ									Навремено	Континуирана активност
18. Посебни мерки во државна администрација									Доцни	Понатамошна работа
19. Редовно водење и објавување на родово разделена статистика									Доцни	Понатамошна работа
20. Модул за едукација на судии и јавни обвинители									Доцни	Понатамошна работа
21. Обука за обучувачи во АСЈО									Доцни	Понатамошна работа
22. Кампањи за подигнување на свеста за РБН									Доцни	Понатамошна работа

КРАТОК НАЗИВ НА АКТИВНОСТА	ПОТЕНЦИЈАЛНО ВЛИЈАНИЕ				СТЕПЕН НА ИСПОЛНУВАЊЕ				НАВРЕМЕНОСТ	СЛЕДНИ ЧЕКОРИ
	НЕМА	МАЛО	ЗНАЧАЈНО	ТРАНСФОРМАТИВНО	НЕ Е ЗАПОЧНАТО	ДЕЛУМНО	ЗНАЧИТЕЛНО	ЦЕЛОСНО		
23. Информативни активности во образовните институции за РБН									Доцни	Понатамошна работа
24. Развивање и спроведување на модули за обука									Доцни	Понатамошна работа
25. Обука/предавања на универзитетите									Доцни	Понатамошна работа
26. Интервенција во наставните програми за средно и основно образование									Доцни	Понатамошна работа
27. Упатување и заштита на жртвите на трговија со луѓе									Навремено	Континуирана активност
28. Центар за лица жртви на трговија со луѓе									Навремено	Континуирана активност
29. Програма за ресоцијализација и реинтеграција на жртви на трговија со луѓе/ деца									Навремено	Не се потребни понатамошна активности
30. Обуки за работа со жртви на трговија со луѓе									Навремено	Континуирана активност
31. Превенција, подигање на јавна свест									Навремено	Континуирана активност
32. Анализа – родовата еднаквост и претприемништвото									Доцни	Понатамошна работа
33. Координирање на имплементацијата на постојните политики, мерки и субвенциите									Доцни	Понатамошна работа
34. Пилот обуки за потенцијални и постојни жени претприемачи									Доцни	Понатамошна работа
35. Претприемачко образование									Доцни	Понатамошна работа
36. Обуки за подготовка на бизнис план									Доцни	Понатамошна работа
37. Обука за студенти за подготовка на апликации за работа									Доцни	Понатамошна работа
38. Обуки за малите и средните претпријатија									Доцни	Понатамошна работа
39. Анализа на причините за ниското учество на жените на пазарот на трудот									Навремено	Не се потребни понатамошна активности
40. Студија на изводливост за зголемено вклучување на жените на пазарот на трудот									Навремено	Не се потребни понатамошна активности
41. Зајакнување на мерки за пристап на пазарот на трудот за жени од ранливите групи									Доцни	Понатамошна работа
42. Механизам за меѓуинституционална соработка									Доцни	Понатамошна работа
43. Активности за поттикнување на соработката помеѓу ЕЛС, центрите за вработување и родовите механизми									Доцни	Понатамошна работа
44. Родова сензибилизација на механизмите за имплементација на ЗРО, ЗЕМ и ЗССД									Навремено	Континуирана активност
45. Промоција на одредбите од ЗЕМ во приватниот сектор									Доцни	Понатамошна работа
46. Пилотирање на предучилишно родово сензитивно образование									Доцни	Понатамошна работа
47. Анализа на учебници за основно образование									Доцни	Понатамошна работа

КРАТОК НАЗИВ НА АКТИВНОСТА	ПОТЕНЦИЈАЛНО ВЛИЈАНИЕ				СТЕПЕН НА ИСПОЛНУВАЊЕ				НАВРЕМЕНОСТ	СЛЕДНИ ЧЕКОРИ
	НЕМА	МАЛО	ЗНАЧАЈНО	ТРАНСФОРМАТИВНО	НЕ Е ЗАПОЧНАТО	ДЕЛУМНО	ЗНАЧИТЕЛНО	ЦЕЛОСНО		
48. Пилот содржини за родова еднаквост во предмет граѓанско општество									Доцни	Понатамошна работа
49. Јакнење на капацитети на наставници по предметот граѓанско општество									Доцни	Понатамошна работа
50. Научни конференции									Доцни	Понатамошна работа
51. Мерки против стереотипизацијата во изборот на факултетското образование									Доцни	Понатамошна работа
52. Родова анализа на научно истражувачката работа									Доцни	Понатамошна работа
53. Критериуми за оценување на научните проекти од родова перспектива									Доцни	Понатамошна работа
54. Нови извештаи-образци за користење на здравствените услуги									Доцни	Понатамошна работа
55. Софтверски програми и регистри за следење на заболувањата.									Доцни	Понатамошна работа
56. Едукација на здравствените работници									Доцни	Понатамошна работа
57. Кампањи за превентивни програми									Доцни	Понатамошна работа
58. Програма за рана детекција на малигни заболувања									Доцни	Понатамошна работа
59. Промоција на потребатата од заштита на репродуктивните и сексуалните права на жената									Доцни	Понатамошна работа
60. Обезбедување на гинеколози во ПЗЗ									Доцни	Понатамошна работа
61. Истражување за сексуалното и репродуктивното здравје на Ромките									Доцни	Понатамошна работа
62. Вклучување на родовиот концепт во задолжителните обуки за ЗСД/ЦСР									Навремено	Континуирана активност
63. Зајакнување на капацитетите на стручните работници во ЗСД/ЦСР									Навремено	Континуирана активност
64. Анализа и вклучување на родовиот концепт во стручната документација на ЗСД									Навремено	Континуирана активност
65. Родова анализа на пристап на корисници до социјални услуги									Доцни	Понатамошна работа
66. Јакнење на капацитетите на трудовата инспекција									Навремено	Континуирана активност
67. Обуки за родова сензибилизација на механизмите за имплементација на ЗРО, ЗЕМ и ЗСД									Навремено	Континуирана активност
68. Избор на најдобра реклама									Доцни	Понатамошна работа
69. Јавни дебати за стереотипите и предрасудите									Навремено	Континуирана активност
70. Регулаторен механизам за мониторинг на печатени медиуми									Доцни	Понатамошна работа
71. Кампања за подигнување на јавната свест									Доцни	Понатамошна работа
72. Анализа на начинот на прикажување на жените и мажите									Навремено	Континуирана активност
73. Анализа на родовите прашања во програмските концепти									Навремено	Континуирана активност

КРАТОК НАЗИВ НА АКТИВНОСТА	ПОТЕНЦИЈАЛНО ВЛИЈАНИЕ				СТЕПЕН НА ИСПОЛНУВАЊЕ				НАВРЕМЕНОСТ	СЛЕДНИ ЧЕКОРИ
	НЕМА	МАЛО	ЗНАЧАЈНО	ТРАНСФОРМАТИВНО	НЕ Е ЗАПОЧНАТО	ДЕЛУМНО	ЗНАЧИТЕЛНО	ЦЕЛОСНО		
74. Формирање на <u>дата база</u> на <ul style="list-style-type: none"> анализи и истражувања од областа на родовата еднаквост родово разделени податоци, преку реактивирање на веб-страната родово рамноправност 									Навремено	Понатамошна работа
75. Интерни процедури за ОДУ, ЕЛС за задолжителна консултација со приватен, граѓански сектор									Доцни	Понатамошна работа
76. Развивање и воведување на маркери за родова еднаквост									Доцни	Понатамошна работа
77. Критериуми за родова еднаквост при оценка на апликации									Доцни	Понатамошна работа
78. Оглас за избор на пилот компании во приватниот сектор									Доцни	Понатамошна работа
79. Правен застапник за еднакви можности									Доцни	Понатамошна работа
80. Консултативни и координативни состаноци									Доцни	Понатамошна работа
81. Годишни извештаи за родово заснована дискриминација									Доцни	Понатамошна работа

I. ПРЕГЛЕД НА КОНТЕКСТОТ

Вовед

Националната стратегија за родова еднаквост (2013-2020) (во понатамошниот текст Стратегија) е клучниот стратешки документ кој ги предвидува националните приоритети за остварување на еднакви можности на жените и мажите во период од осум години. Во документот е дадена детална анализа на состојбите и идентификувани се полињата во кои што е потребно делување во согласност со принципите на законитост, јавност, транспарентност, одговорност, отчетност и меѓусекторска соработка. Оттука, предвидени се низа клучни хоризонтални прашања како интегрирање на родовата перспектива во главните општествени текови, водење на родово разделена статистика и развивање на хармонизирани индикатори за мерење на прогресот на родова еднаквост, унапредување на правната и зајакнување на институционалната рамка за родова еднаквост, но и интервенции во секторски приоритетни области како што се: здравство, политичкиот и јавен живот, медиуми, економско зајакнување, родово базирано насилство, образование, меѓународна политика, родово одговорно буџетирање и мир и безбедност.

Донесувањето на Стратегијата е обврска која произлегува од Законот за еднакви можности на жените и мажите² (ЗЕМ). Овој закон пропишува јасни и недвосмислени обврски за континуирано и систематско интегрирање на родовата еднаквост во процесите на развивање на политиките на сите нивоа и во различните области, како и развивање посебни мерки и програми со кои ќе се ублажат последиците од нееднаквоста³.

Стратегијата е придружена со Национален акциски план 2013-2016 (НАП) чие што спроведување на годишно ниво се уредува со посебни оперативни планови (ОП). Во ОП2013 беа предвидени вкупно 10, а во ОП2014, 39 активности. Како и во 2013, така и во 2014 година се јавува неусогласеност помеѓу НАП и ОП, и повторно ОП2014 не ги опфаќа сите предвидени активности за таа година со НАП. Дополнително, во 2014 година, ОП предвидува 11 активности кои што не се планирани со НАП, и на тој начин го проширува опсегот на делување.

Институционален контекст

ЗЕМ ја дефинира институционалната рамка за промоција на родовата еднаквост. Собранието се грижи за елиминација на сите форми на дискриминација врз основа на пол и подобрување на статусот на жените. Тоа е одговорно и за интегрирање на принципот на еднакви можности во законите и политиките⁴. За таа цел, во рамките на Собранието, како постојано тело работи Комисијата за еднакви можности на жените и мажите (КЕМ). Во нејзина надлежност е следење на системот на мерки за отстранување на нееднаквиот третман, како и вградување на родовиот концепт во предлозите на закони и други прописи што ги донесува Собранието⁵.

² Член 9, Закон за еднакви можности на жените и мажите (Службен весник на Република Македонија бр. 6/2012, 166/2014)

³ Стратегија за родова еднаквост: Извештај во сенка за напредокот-2013, Реактор, 2014

⁴ Член 9, Закон за еднакви можности на жените и мажите (Службен весник на Република Македонија бр. 6/2012, 166/2014)

⁵ Стратегија за родова еднаквост: Извештај во сенка за напредокот-2013, Реактор, 2014

Во 2014 година КЕМ одржала вкупно 9 седници и 4 јавни расправи⁶. КЕМ разгледувала два закони: Предлог законот за изменување и дополнување на ЗЕМ и Предлог законот за превенција, спречување и заштита од семејно насилство. Како што е нотирано и во минатогодишниот извештај во сенка, за пофалба е инклузивниот пристап на КЕМ и овозможеното присуство на претставници од граѓанскиот сектор кои активно учествувале во расправите. Меѓутоа, останува и забелешката дека КЕМ ги разгледува само оние закони со изразен родов предзнак и не ја промовира родовата еднаквост како хоризонтално прашање кое треба да биде вклучено во сите законски и други прописи кои се во делокругот на Собранието. Останува загрижувачката состојба и со работата на Постојаната анкетна комисија за заштита на човековите права, која и во 2014 година нема оддржано ниту една седница⁷.

Собранието е надлежно за следење на спроведувањето на Стратегијата, и во рамките на ова задолжение еднаш годишно го разгледува годишниот извештај на Владата за преземените активности и постигнатиот напредок. Годишниот извештај го подготвува МТСП врз основа на извештаите добиени од сите органи на државната управа и единици на локалната самоуправа⁸.

Секторот за родова еднаквост при Министерството за труд и социјална политика е одговорен за координација на активностите на државните органи при имплементацијата на Стратегијата. Како дополнително тело се јавува Интер-ресорската консултативна и советодавна група за еднакви можности на жените и мажите, формирана во 2012 година и составена од претставници од релевантни министерства и агенции, како и од претставници на граѓанското општество, бизнис секторот и експерти⁹. Ова тело вложува максимални напори за да одговори на задачите и е отворено за соработка со граѓанскиот сектор, но и во 2014 година останува забелешката за ограниченото учество на граѓанскиот сектор во имплементација на Стратегијата. Во 2014 не се оддржани консултативни и информативни средби со граѓански организации, ниту пак имало широк консултативен форум за разните засегнати страни. Деловникот за работа на групата ниту дава можност за учество и консултации на други засегнати страни, ниту го прецизира изборот на претставниците кои не доаѓаат од државните органи¹⁰.

ЗЕМ ги обврзува органите на државната управа (ОДУ) и единиците на локалната самоуправа (ЕЛС) да назначат координатор и заменик-координатор за еднакви можности, а ЕЛС се обврзани да формираат и Комисии за еднакви можности. Координаторите се одговорни за подготовка на годишни извештаи за својата работа кои ги доставуваат до МТСП и ги објавуваат на веб-страниците на институциите. Меѓутоа, се забележува дека и во 2014 година воспоставената институционална рамка не одговора во целост на задачите, нема доволно активности и капацитети и не е вистински двигател на систематски промени. Во оваа смисла, проблематична е и улогата на МТСП. И покрај тоа што постои организациска структура која работи на прашањата за родова еднаквост, мандатот на МТСП во суштина е ограничен на областите труд и социјална политика. Оттука, очигледни се континуираните предизвици на Секторот за еднакви можности во спроведувањето на Стратегијата и ЗЕМ. Дополнителен проблем е и големиот број на институции чие што делување треба да се кординира, како и подготвеноста на овие институции да ги остварат задачите

⁶ Извештај за работата на Собранието на Република Македонија за периодот 01.01 – 05.03.2014 година и Извештај за работата на Собранието на Република Македонија за периодот 10.05 – 31.12.2014 година достапни на <http://www.sobranie.mk/default.asp?ItemID=7D8C56E5D2872B4ABD2447996E2CA972>

⁷ Ибид

⁸ Во моментот на пишување Годишниот извештај на Владата за 2014 не беше подготвен.

⁹ <http://www.mtsp.gov.mk/inter-resorska-grupa-za-ednakvi-moznosti-na-zenite-i-mazite.nsp>

¹⁰ Стратегија за родова еднаквост: Извештај во сенка за напредокот-2013, Реактор, 2014

предвидени со НАП. На пример, ОП2014 воопшто не предвидува активности во секторот образование, иако тоа е еден од клучните сектори каде што е потребно делување за да се разбијат родовите стереотипи и да се промовира родовата еднаквост од најрана возраст и во сите нивоа на образование.

Меѓутоа, важно е да се нотира дека за првпат во 2014 година МТСП одвои средства во висина од 15.000 евра за имплементација на Стратегијата. Иако овие средства не се доволни, сепак се индикација за напредок во однос на 2013 година.

Методологија

Извештајот во сенка за имплементацијата на Стратегијата за 2014 година е вториот по ред извештај кој произлегува од напорите на граѓанскиот сектор да даде независна, сеопфатна и компаративна проценка на напорите на државата и напредокот во остварувањето на родова рамноправност.

Методологијата, која во целост е дадена во Анекс I, е развиена во рамки на проектот Совет за родова еднаквост, финансиски поддржан од страна на Европската унија, и за прв пат применета во 2013 година. Анализата тргнува од начелата на ЗЕМ и предвидените стратешки цели со Стратегијата, НАП, ОП2013 и ОП2014. Податоците беа прибрани преку интервјуа со претставници од надлежните институции и консултација со граѓански организации специјализирани за прашања на родова еднаквост.

Консултациите со граѓанскиот секторот овозможува формулирање на препораки кои се надеваме овој пат ќе бидат имплементирани во следниот НАП и соодветните оперативни планови. Во таа смисла, важно е да се напомене дека препораките дадени во извештајот за 2013 година во голема мера се повторуваат и во извештајот за 2014.

Автори на Извештајот за 2014 година се Искра Андреева и Надица Павловска, а нацрт верзијата беше дадена на преглед од страна на тимот на Реактор-Истражување во акција. Дополнително, релевантните институции исто така имаат можност да дадат свои коментари и дополнителни информации и да идентификуваат фактички грешки, пред тој да биде објавен.

II. ПРОЦЕС: СПРОВЕДУВАЊЕ И СЛЕДЕЊЕ НА СТРАТЕГИЈАТА И НАЦИОНАЛНИОТ АКЦИСКИ ПЛАН

Стратегијата предвидува делување во голем број на сектори и оттука координираниот пристап на надлежните институции е клучен за постигнувањето на зацртаните цели и резултати. Меѓутоа, овој процес мора да е транспарентен и инклузивен за сите чинители во општеството, а особено за граѓанското општество и бизнис заедницата.

Консултации за време на спроведувањето на Стратегијата

Извештајот во сенка за 2013 година го оцени процесот на консултации за време на имплементацијата на Стратегијата за родова еднаквост како ограничен¹¹. Слична е состојбата и во 2014 година, но може да се забележи напредок. Значаен исчекор е потпишувањето на меморандум за соработка меѓу МТСП и Реактор – истражување во акција во април 2014. Во рамките на оваа соработка беа изработени две анализи предвидени со НАП во врска со учеството на жените на пазарот на труд. Меѓутоа, кај граѓанскиот сектор се уште постои загриженоста дека националниот акцискиот план е преамбициозен за капацитетите на администрацијата. Во таа смисла, одвоениот буџет од 15 000 евра е оценет како ограничен, но и подготвеноста на административните службеници се јавува како лимитирачки фактор. Дополнителен проблем е и недостатокот на информации, квалитативни податоци и родово разделена статистика неопходна за сеопфатна анализа.

Сепак, значен чекор е формирањето на Платформата за родова еднаквост¹², која за прв пат им овозможува на надлежните институции да препознаат партнер од граѓанското општество кој обединува знаење и искуство и може да даде значаен придонес во унапредувањето на родовата еднаквост. Платформата обединува повеќе од 20 организации и експерти/ки со долгогодишно искуство на полето на родова еднаквост и потесни секторски специјалности. Целите на платформата се прецизно дефинирани и се надоврзуваат и надополнуваат со напорите предвидени со ЗЕМ и Стратегијата:

- Усогласена, кохерентна и имплементирана легислатива и политика во функција на родовата еднаквост.
- Обезбедени доволни и соодветно распределени финансиски и други ресурси за имплементација на законите и политиките.
- Функционална, ефективна и ефикасна родова машинерија на национално и локално ниво.
- Развиен систем за застапување на родовата еднаквост пред органите на централно и локално ниво.
- Подигање на свеста во врска со постоечката стигматизација и маргинализација на жените во јавниот дискурс.
- Генерирана експертиза во функција на јакнење на внатрешните и надворешните капацитети, за унапредување на родовата еднаквост¹³.

Следење на спроведувањето

Значајна забелешка нотирана и со извештајот за 2013 е тоа што не постои методологија за следење и известување за примената на Стратегијата. Оваа обврска, која е утврдена со ЗЕМ ниту е елаборирана во Стратегијата ниту пак

¹¹ За повеќе види: Стратегија за родова еднаквост: Извештај во сенка за напредокот-2013, Реактор, 2014

¹² www.rodovaplatforma.mk

¹³ http://rodovaplatforma.mk/wp-content/uploads/2014/12/GEC-Декларација_финална-верзија.pdf

надлежните институции утврдиле форма за следење на имплементацијата. Минатогодишните искуства покажуваат дека годишните извештаи на ОДУ и ЕЛС не се доволни за мониторинг, бидејќи не ги вклучуваат останатите одговорни институции и агенции. Овој пропуст несомнено ќе влијае и на следните програмски активности како што е изработката на следниот НАП и ОП.

III. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА АКТИВНОСТИТЕ

Овој дел од извештајот дава преглед на имплементацијата на активностите предвидени во НАП, кои требало да започнат во текот на 2014 година, но и оние кои требало да започнат во 2013 а во минатогодишниот извештај се забележани како незапочнати. Извештајот дава преглед на сите активности во НАП, без разлика дали се предвидени со ОП2014, но и ги вклучува активностите кои се предвидени со ОП2014, а не се вклучени во НАП.

Со Стратегијата е предвидено остварување на 3 стратешки цели, и 12 специфични стратешки цели, од кои 9 се предвидени за остварување во 2014. Имајќи предвид дека 2014 е втора година во која се имплементира Стратегијата, бројот на предвидени активности (од НАП и ОП заедно) е значително поголем од оној за 2013 (39 за 2013 и 81 за 2014). Затоа, со цел да се даде подетален приказ за степенот на спроведување на активностите, во извештајот за 2014 се направени минимални корекции во методологијата за оценување на имплементацијата користена во минатогодишниот извештај во сенка¹⁴. Извештајот за 2014 во целост ја следи структурата на НАП, и дава осврт по стратешки цели (СЦ), специфични стратешки цели (ССЦ), резултати и активности.

- *Потенцијално влијание:* Имајќи ги предвид искуствата од следењето на имплементацијата на Стратегијата од минатата година, во извештајот за 2014 се вклучени следните четири квалитативни индикатори за оценување на предвидените резултати, односно потенцијално влијание врз намалување на родовата нееднаквост во општеството: *нема, мало, значајно и трансформативно* влијание. Оценката за наведените индикатори се базира на мислењето на авторите и покажува колку потенцијално трансформативен може да биде предвидениот резултат за родовата еднаквост во државата.
- *Степен на исполнување на активностите и предвидената временска рамка (навременост):* овие два индикатора го мерат спроведувањето на активностите во согласност со предвидената временска рамка, дадена во НАП. За степенот на исполнување се користат четири индикатори: *не е започнато, делумно, значително и целосно исполнето*. Во сумарниот преглед на активности, за мерење на навременоста на имплементирање на активностите се користат два индикатора: *доцни и навремено*. Сите оние активности кои требало да бидат завршени во 2013 или 2014 година, а кои не се целосно исполнети се сметаат за задоцнети.
- *Препораки/ следни чекори:* овој индикатор е во тесна врска со индикаторот *степен на исполнување* и покажува дали и какви мерки треба да се превземат за предвидената активност да има влијание на остварување на зададените резултати. Во таа смисла, некои препораки се идентични на оние дадени во извештајот во сенка за 2013 година. Важно е да се забележи дека кога во извештајот е наведена препораката *не се потребни понатамошна активности*, тоа значи дека одредена активност, на начинот на кој што е формулирана е целосно исполнета. Меѓутоа, тоа не значи дека за остварување на предвидениот резултат или стратешката цел не се потребни дополнителни активности кои би биле предвидени во оперативните планови за следните години.
- *Вклученост во оперативниот план:* при изработката на овој извештај беше утврдено дека некои од резултатите кои биле предвидени во НАП за спроведување во 2014, не се вклучени во ОП2014. Оттука, овој индикатор служи за мерење на усогласеноста на двата документа.

¹⁴ За повеќе види: Стратегија за родова еднаквост: Извештај во сенка за напредокот-2013, Реактор, 2014

СТРАТЕШКА ЦЕЛ 1: Воспоставување на ефективен и ефикасен систем на постигнување родова еднаквост преку функционални механизми за поддршка на национално и локално ниво, хармонизирани индикатори за мерење на прогрес на родова еднаквост и обезбедена родова разделена статистика

Специфична стратешка цел 1.1: Обезбедена системска поддршка за интегрирање на родовите прашања во политиките и финансиските инструменти согласно со Законот за еднакви можности на жените и мажите

СЦ 1. ССЦ 1.1. Резултат 1: Зголемени капацитети на администрацијата

Опис:	Зголемени капацитети на администрацијата за вклучување на родовата перспектива во главните текови.	
Одговорна институција:	ВРМ, МТСП, МИОА	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување	1. Развивање и вклучување на модул за родова еднаквост	Делумно исполнето
	2. Програма за вклучување на родовата перспектива	Не е започнато
Предвидено со оперативен план-2013	Да, делумно	
Предвидено со оперативен план -2014	Да, делумно	
Препораки:	Забрзано продолжување со активностите и прецизирање на активностите	

Целосен текст на предвидените активности

1. Развивање и вклучување на модул за родова еднаквост во Постојната програма за континуирана едукација на администрацијата; 2. Усвојување на специјализирана програма за вклучување на родовата перспектива во главните текови за координаторите за еднакви можности и сектори за стратешко планирање и буџетирање врз основа на изменети упатства за креирање на политики и стратешко планирање

Спроведени активности во текот на 2014

Развивањето и вклучувањето на едукативен модул за родова еднаквост, иако не е предвидено со ОП2013 и ОП2014 е веќе започнато. Започната е подготовката на тендерот за организацијата која би го изработила овој модул и предвидено е во текот на 2015 модулот да се тестира, а до крајот на 2015 да биде објавен на страницата на МИОА.

Ефект од спроведеното

Недостатокот на човечки капацитети е еден од клучните проблеми за спроведување на Стратегијата. Оттука, континуираната обука на администрацијата треба да биде ефективна, ефикасна и прилагодена на потребите и капацитетите за учење на административните работници. Во таа смисла, значајно е електронскиот модул да биде пропратен со традиционални методи на учење.

Предвидената втора активност не е доволно прецизна, и не е јасно за каква програма станува збор. Исто така, индикаторите за оваа активност (број на оддржани обуки и број на обучени лица) не соодветствуваат на активноста и не овозможуваат следење на степенот на имплементација. Не е јасно дали оваа

активност е напуштена поради усвојувањето на Прирачникот за вклучување на родовата перспектива во главните текови за координаторите за еднакви можности во 2013 година.

Препораки

Потребно е забрзување на спроведувањето на планираните активности за да што поскоро се обезбедат потребните човечки капацитети за имплементација на другите активности планирани со Стратегијата, НАП и оперативните планови. Во таа насока се и грижите на граѓанските организации за честата промена на надлежните координатори, што како пракса мора да се промени за да се постигнат посакуваните резултати.

СЦ 1. ССЦ 1.1. Резултат 2: Воспоставен механизам за вклучување на родовата еднаквост во стратешки планови

Опис:	Воспоставен механизам за вклучување на родовата перспектива во стратешките планови и годишните програми и следење на нивното спроведување	
Одговорна институција:	ВРМ, Генерален секретаријат, МТСП, МИОА Органи на државната управа	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување	1. Методологија за вградување на родовите прашања	Целосно исполнето
	2. Развивање на листа за проверка (checklist) за Координаторите	Целосно исполнето
Предвидено со оперативен план-2013	Да	
Предвидено со оперативен план -2014	Да	
Препораки:	Продолжување на активностите	

Целосен текст на предвидените активности

1. Донесување на Методологија за вградување на родовите прашања во стратешките планови и годишните програми и изготвување на Упатство за нејзина примена; 2. Развивање на листа за проверка (checklist) за Координаторите за еднакви можности на жените и мажите на национално ниво со цел проценка на степенот на инкорпорираност на родова перспектива во програмите и политиките.

Спроведени активности во текот на 2014

НАП предвидува донесување Методологија за вградување на родовите прашања во стратешките планови и годишните програми, но во ОП2014 оваа активност е заменета со донесување на Методологија за родово одговорно буџетирање (РОБ). Со примената на РОБ се предвидува процесите на планирање, програмирање и буџетирање да ја вклучуваат родовата перспектива. Методологијата за РОБ е донесена во 2014 и предвидува подготовка на родово буџетски изјави. Во согласност со оваа методологија Министерството за култура, Министерството за правда и Министерството за информатичко општество и администрација подготвиле родово буџетски изјави и направиле родово буџетска анализа на нивните програми, активности преку кои и се тестира методологијата за РОБ. Се предвидува до 2019 сите министерства да ја тестираат оваа методологија. Во 2013 е изработен прирачник за вклучување на родова перспектива во креирање на политиките на централно ниво кој во како анекс ја вклучува листата

за проверка (checklist). Се очекува промоција на прирачникот во текот на 2015, по што ќе биде објавен на вебстраницата на МТСП.

Ефект од спроведеното

Најзначајниот ефект од овие активности е што се развиени индикатори согласно методологијата за РОБ низ партиципативен процес со учество на различни сектори од трите министерства.

Препораки

Имајќи предвид дека во моментот се вклучени само 3 министерства, за целосна имплементација на РОБ е клучен процесот на следење и известување за предвидените индикатори. Оттука, се препорачува продолжување на активностите и сеопфатен процес на мониторинг во согласност со предвидената методологија.

СЦ 1. ССЦ 1.1. Резултат 3: Родово одговорни процеси за креирање на политики

Опис:	Процесите на креирање и спроведување на политики се родово одговорни	
Одговорна институција:	Генерален секретаријат, МИОА, МТСП	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување	1. Изменување и дополнување на Упатството за подготовка на стратешките планови	Не е започнато
	2. Изменување и дополнување на РИА за вклучување на родово перспектива	Не е започнато
Предвидено со оперативен план-2013	Не	
Предвидено со оперативен план -2014	Не	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

Целосен текст на предвидените активности

1. Изменување и дополнување на Упатството за подготовка на стратешките планови со цел инкорпорирање на родовата перспектива; 2. Изменување и дополнување на РИА за вклучување на родово перспектива при оценка на предлози за донесување на закони и подзаконски акти (законодавство).

Спроведени активности во текот на 2014

Иако се предвидени за имплементација во НАП за периодот 2013 и 2014 и двете активности ниту се вклучени во оперативните планови, ниту се започнати. Изменувањето и дополнувањето на упатството за подготовка на стратешките планови е активност предвидена и со претходниот резултат, и е делумно инкорпорирана во примената на методологијата за РОБ. Како што известуваат од МТСП, овие активности се предмет на одобрување од Генералниот секретаријат на Владата, и во моментот нема индикација кога би започнало нивно спроведување.

Препораки

Постигнувањето на овој резултат е еден од клучните фактори за родовата еднаквост во општеството. Исклучително е важно процесот на развивање на закони и стратешки планови да ја вклучува родовата перспектива, не само во

ограничен број на сектори туку во сите сфери на регулација и затоа се препорачува Владата да обезбеди средства, човечки ресурси и да усвои правна рамка која ќе гарантира дека процесите на креирање на јавни политики се родово одговорни.

Специфична стратешка цел 1.2: Зајакната ефективна функционалност на механизмите за родово еднаквост согласно со одредбите од ЗЕМ

СЦ 1. ССЦ 1.2. Резултат 1: Подзаконска регулатива за имплементација на Законот за еднакви можности на жените и мажите

Опис:	Усвоена подзаконска регулатива за имплементација на Законот за еднакви можности на жените и мажите
Одговорна институција:	МТСП, ВРМ, Органи на државна управа
Потенцијално влијание:	Трансформативно
Степен на исполнување	1. Измени и дополнувања на ЗЕМ Целосно исполнето
Предвидено со оперативен план-2013	Да, делумно
Предвидено со оперативен план -2014	Да
Препораки:	Донесување на правилници за формата на: родово анализа на наставните програми и планот за имплементација и годишниот извештај за посебни мерки.

Целосен текст на предвидените активности

1. Усвоена подзаконска регулатива за имплементација на Законот за еднакви можности на жените и мажите.

Спроведени активности во текот на 2014

Во ноември 2014 е донесен Закон за изменување на законот за еднакви можности¹⁵ кој предвидува дека Министерот за труд и социјална политика и Министерот за образование го пропишуваат начинот на вршење на редовна анализа на содржините на наставните планови, програми и учебниците од аспект на унапредување на еднаквите можности на жените и мажите за ОДУ надлежни за вршење на работите од областа на образованието и трудот, установите кои вршат едукација и професионална обука. Понатаму, Министерот за труд и социјална политика го пропишува начинот и формата на планот за имплементација и годишниот извештај за посебни мерки и формата и содржината на годишниот извештај за работа на координаторот и заменикот координатор на ОДУ И ЕЛС. За последниве три видови на извештаи, во март 2015 беа донесени правилници кои ја уредуваат нивната содржина и форма¹⁶.

Ефект од спроведеното

Пропишувањето на формата и содржината на извештаите за работа на координаторите за еднакви можности овозможува прецизно следење на напредокот, успехите, слабостите и предизвиците во имплементацијата на ЗЕМ а со тоа и целесообразно предвидување на идни стратегии и програми за родово

¹⁵ Закон за изменување и дополнување на законот за еднакви можности на жените и мажите

(Службен весник на Република Македонија бр. 166/2014)

¹⁶ Објавени во Службен весник на Република Македонија бр. 46/2015

еднаквост на централно и локално ниво. Меѓутоа, донесените правилници, вклучуваат обрасци за извештаите кои од една страна не се доволно прецизни, а од друга страна се чинат комплексни и преамбициозни за капацитетите на ОДУ и ЕЛС. Ова особено се однесува на форматот на извештајот на ЕЛС, кој е речиси идентичен со извештајот за ОДУ и не го рефлектира начинот на функционирање и донесување на одлуки на локално ниво. Дополнителен отежнувачки фактор е тоа што рокот за поднесување на овие извештаи е 31 март, а правилниците и обрасците беа објавени на 23 март 2015 година, што им остави многу малку време на ОДУ и ЕЛС за консултација при подготовките на извештаите. Во времето на пишување на овој извештај сè уште не беа достапни податоци за квалитетот на поднесените годишни извештаи на ОДУ и ЕЛС, но постои легитимна загриженост кај граѓанскиот сектор дека секој орган и секоја општина ќе ги пополнуваат извештаите на различен начин, нема да понудат усогласени односно споредливи одговори, и нема да имаат квалитетни податоци кои ќе можат да се систематизираат и да бидат корисни за идни програмски активности.

Препораки

Имајќи предвид дека следењето на активностите на различните чинители кои работат на родовата еднаквост е клучно за изработка на препораки и идни активности, важно е што побрзо донесување соодветни упатства за подготовка на извештаите, кои ќе вклучуваат примери и објаснувања за секоја секција од извештајот. Во таа смисла, потребно е да се организира обука за координаторите и замениците координатори за изработка на извештаите и да им се овозможи на ОДУ и ЕЛС да ја спроведуваат оваа активност во соработка и со поддршка од граѓанскиот сектор.

Дополнително, Владата треба да усвои правилник за начинот на вршење на редовна родова анализа на содржините на наставните планови, програми и учебниците за ОДУ надлежни за вршење на работите од областа на образованието и трудот, установите кои вршат едукација и професионална обука.

СЦ 1. ССЦ 1.2. Резултат 2: Стандардизиран модалитет на известување за спроведување на ЗЕМ

Опис:	Стандардизиран модалитет на известување за спроведувањето на ЗЕМ	
Одговорна институција:	ВРМ, МТСП, МИОА	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување	1. Упатство за годишните извештаи на субјектите	Делумно исполнето
	2. Упатство за годишниот извештај на МТСП	Делумно исполнето
	3. Упатство за годишните извештаи за координаторите	Делумно исполнето
Предвидено со оперативен план-2013	Да	
Предвидено со оперативен план -2014	Да	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

Целосен текст на предвидените активности

1. Донесено упатство за формата и содржината на годишните извештаи кои ги доставуваат субјектите (член 8, ЗЕМ); 2. Донесено упатство за формата и

содржината на годишниот извештај на МТСП(член 12, ЗЕМ); 3. Донесено упатство за формата и содржината на годишните извештаи кои координаторите за еднакви можности ги доставуваат до СЕМ (член 11, 15, ЗЕМ).

Спроведени активности во текот на 2014

Правилниците за формата и содржината на извештаите беа подготвени и објавени на 23 март 2015 година, меѓутоа предвидените обрасци не се доволно прецизни и оставаат простор за различна интерпретација на бараните податоци. Обрасците се во форма на прашалници, и некои од прашањата делумно и упатуваат на очекуваните одговори. Меѓутоа, имајќи ги предвид капацитетите на ОДУ и ЕЛС, потребни се детални упатства со примери за пополнување и обуки за координаторите и замениците координатори.

Ефект од спроведеното

Види Ефект од спроведеното за СЦ 1. ССЦ 1.2. Резултат 1.

Препораки

Види Препораки за СЦ 1. ССЦ 1.2. Резултат 1.

СЦ 1. ССЦ 1.2. Резултат 3: Зајакнат парламентарен надзор врз спроведувањето на ЗЕМ

Опис:	Зајакнат парламентарен надзор врз спроведувањето на ЗЕМ	
Одговорна институција:	ВРМ, Собрание на РМ Интер-ресорско, советодавно и консултативно тело за еднакви можности на жените и мажите	
Потенцијално влијание:	Значајно	
Степен на исполнување	1. Седница за разгледување на извештајот на ВРМ	Делумно исполнето/континуирана активност
Предвидено со оперативен план-2013	Не	
Предвидено со оперативен план -2014	Не	
Препораки:	Потребни се дополнителни напори	
Коментар	Одржана седница на КЕМ на 22.10.2014 за Извештајот за 2013 Планирано е да се одржи седница на КЕМ во Октомври 2015 за извештајот за 2014	

Целосен текст на предвидените активности

1. Одржување на годишна пленарна седница за разгледување на извештајот на ВРМ за спроведувањето на Стратегијата за родова еднаквост.

Спроведени активности во текот на 2014

Стратегијата предвидува пленарна седница на Собранието, но досега таква не се одржала. Сепак, постојаното работно тело Комисија за еднакви можности на жените и мажите на Собранието на Република Македонија (КЕМ) на 22.10.2014 година одржа седница за разгледување на Годишниот извештај на Владата¹⁷. На оваа седница учествувале и претставници на граѓански организации, чии што

¹⁷ Годишен извештај за имплементација на Стратегијата за родова еднаквост за 2013 година на Владата на Република Македонија.

забелешки и коментари се делумно вклучени во заклучоците од расправата. Исходот од седницата е седум забелешки и сугестии кои се објавени во Извештајот за работата на Собранието на Република Македонија за периодот 10.05 – 31.12.2014 година¹⁸.

Ефект од спроведеното

Уسوените забелешки и сугестии се однесуваат на различни аспекти од Стратегијата, но истите не се доволно прецизни. Значаен е вториот коментар, кој бара усогласување на оперативните планови со НАП и го потенцира значењето на системот на прибирање податоци во согласност со усвоените индикатори. И покрај тоа што овие заклучоци се објавени, клучно е да бидат соодветно дистрибуирани до надлежните органи и рефлектирани во оперативните планови.

Препораки

Потребно е процесот на мониторирање на состојбите со родовата еднаквост да ги опфати сите субјекти на ЗЕМ, а не само Владата и нејзиниот годишен извештај. Со досегашниот пристап од процесот на следење се исклучени низа субјекти како на пример политичките партии¹⁹, единиците на локалната самоуправа²⁰ и народниот правобранител²¹.

Специфична стратешка цел 1.3: Воспоставени/Развиени индикатори за мерење на родовата еднаквост врз основа на расположиви родово разделени статистички податоци и преземени меѓународни и национални обврски

СЦ 1. ССЦ 1.3. Резултат 1: Развиени индикатори за мерење на степенот на напредок на полето на родовата еднаквост

Опис:	Развиени индикатори за мерење на степенот на напредок на полето на родовата еднаквост	
Одговорна институција:	МТСП, Ресорни министерства, ДЗС Интер-ресорско, советодавно и консултативно тело	
Потенцијално влијание:	Значајно	
Степен на исполнување	1. Преглед на национални и меѓународни обврски	Целосно исполнето
	2. Развивање на родови индикатори	Целосно исполнето
Предвидено со оперативен план-2013	Да	
Предвидено со оперативен план -2014	Да	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

¹⁸ Достапен на

<http://www.sobranie.mk/default.asp?ItemID=7D8C56E5D2872B4ABD2447996E2CA972>

¹⁹ Член 16 Закон за еднакви можности на жените и мажите (Службен весник на Република Македонија бр. 6/2012, 166/2014)

²⁰ Член 14 Закон за еднакви можности на жените и мажите (Службен весник на Република Македонија бр. 6/2012, 166/2014)

²¹ Член 13 Закон за еднакви можности на жените и мажите (Службен весник на Република Македонија бр. 6/2012, 166/2014)

Целосен текст на предвидените активности

1. Преглед на национални и меѓународни обврски на полето на родовата еднаквост; 2. Развивање на индикатори за мерење на напредокот на полето на родовата еднаквост и статусот на жените и мажите.

Спроведени активности во текот на 2014

Усвоен е Регионален преглед и одговор на прашалник за имплементација на Пекингшката декларација и платформа за акција (1995) и резултатите од 23-та сесија на Генералното собрание (2000) за подготвување на регионален преглед и проценка во контекст на 20 години од усвојувањето на Пекингшката декларација и платформа за акција во 2015 година. МТСП со поддршка на канцеларијата на UN Women, подготвил Оперативна програма²² за имплементација на препораките од Комитетот за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените. Оперативната програма ги содржи областите на кои Комитетот на ОН изразил загриженост и упатил препораки за нивно надминување. Дел од препораките кои не се опфатени во оваа оперативна програма се предвидени во други стратешки документи од областа на родовата еднаквост.

Родовите индикатори (квантитативни и квалитативни) се изработени од МТСП со поддршка на UN Women и опфаќаат неколку тематски области, кои вклучуваат: политичко учество и одлучување, образование, економија и вработување, и информатичко комуникациска технологија.

Ефект од спроведеното

Во врска со првата активност, Оперативната програма предвидува низа активности кои не се опфатени со Стратегијата, НАП и ОП2014, но и активности кои се тесно врзани за активностите предмет на овој извештај. На пример, во делот здравство и претприемништво се предвидени слични, а во делот медиуми речиси идентични активности како во НАП и ОП2014. Оттука, за подобра координација и следење на имплементацијата на сите активности, би било добро двата документи да реферираат еден на друг.

ЗЕМ²³ предвидува родово-разделената статистика на податоци да ја води Државниот завод за статистика (ДЗС). И покрај тоа што ДЗС води и објавува родово-разделени статистички податоци,²⁴ до сега не е воспоставена активна соработка помеѓу МТСП и ДЗС, која би овозможила хармонизиран пристап на прибирање на податоци по пол. Индикаторите изработени од ДЗС коинцидираат со оние на МТСП, особено во областа на образованието, информатичко комуникациската технологија. Меѓутоа отсуството на хармонизиран пристап помеѓу овие две институции остава простор за одредени тематски области кои што се особено важни да не бидат статистички опфатени, како што е политичкото учество и одлучување или учеството на жените во претприемништвото.

Усогласениот пристап на прибирање родови податоци ќе овозможи добивање на реална слика за состојбата во општеството, со што ќе се утврдат недостатоците и ќе се обезбедат соодветни и корисни предлози за надминување на родовите јазови.

Препораки

Обезбедување на партиципативност при креирање на индикаторите е од особено значење за да се обезбеди учество на засегнатите страни. Оттука, потребно е да се интензивира соработката со Државниот завод за статистика која што во моментов е на ниско ниво, бидејќи најголемиот број на податоци треба да бидат

²² Достапна на <http://www.mtsp.gov.mk/rodova-ramnopravnost.nspix>

²³ Член 18, Закон за еднакви можности на жените и мажите (Службен весник на Република Македонија бр. 6/2012, 166/2014).

²⁴ Жените и мажите во Република Македонија 2014, Државен Завод за Статистика <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/Gender2014.pdf>

прибирани од оваа институција. Ова особено се однесува на квалитативните индикатори, за кои треба да бидат развиени посебни методологии. Понатаму, клучно е да се одвојат соодветни финансиски средства од буџетот на ДЗС за примената квантитативните и квалитативните индикатори.

СТРАТЕШКА ЦЕЛ 2: Подобрување на степенот на родова еднаквост во приоритетни тематски области.

Специфична стратешка цел 2.1: Зголемено родово одговорно учество на жените во процесите на одлучување во законодавната и извршната власт, во партиската политика и уредувачката радио-дифузна дејност

СЦ 2; ССЦ 2.1 Резултат 1: Балансирано учество на жените во работните тела на властите

Опис:	Балансирано учество на жените во работните тела на законодавната и извршната власт и интегрирање на родовата перспектива во исполнувањето на надлежностите на Собранието	
Одговорна институција:	Собрание; Државна изборна комисија	
Потенцијално влијание:	Значајно	
Степен на исполнување	1. Посебни мерки за балансирано учество на централно и локално ниво	Не е започнато
	2. Посебни мерки за балансирано учество во работата на Собранието	Не е започнато
	3. Полугодишни средби на интер-ресорската група	Не е исполнето
	4. Надзорна расправа со КЕМ	Целосно исполнето
Предвидено со оперативен план-2013	Да, делумно	
Предвидено со оперативен план-2014	Да, делумно	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

Целосен текст на предвидените активности во НАП

1. Воспоставување на посебни мерки за балансирано учество на жените во работните тела на национално и локално ниво; 2. Воспоставување на посебни мерки за балансирано учество на жените во парламентарните работни тела и комисији; 3. Редовни полугодишни средби со интерресорската консултативна и советодавна група за еднакви можности на жените и мажните заради разгледување на достигнувањата и предизвиците на полето на родовата еднаквост; 4. Одржување на надзорна расправа со Комисијата за еднакви можности на жените и мажите во Собранието на РМ по предлог извештајот за спроведувањето на Стратегијата за родова еднаквост.

Спроведени активности во текот на 2014

Досега не се усвоени посебни мерки за балансирано учество на жените во властите. За балансираното учество во парламентарните работни тела, постои правна основа во Деловникот на Собранието²⁵, бидејќи составот на работните тела и на анкетните комисији се утврдува со одлука на Собранието, во зависност

²⁵ Деловник на Собранието на Република Македонија (Службен весник на РМ број 91/2008, 119/2010 и 23/2013) достапен на <http://www.sobranie.mk/delovnik-na-sobranieto-na-republika-makedonija-precisten-tekst.aspx>

од бројот на пратениците во пратеничките групи, независните пратениците и во согласност со ЗЕМ. Меѓутоа, во оваа обврска не се исполнува во пракса.

Интер-ресорска група не оддржала ниту една директна средба со Собранието во 2014 година. Иако биле поканети, претставници од Собранието не учествувале на состаноците на групата. Предвидената расправа со КЕМ е одржана.²⁶

Ефект од спроведеното²⁷

Воведување на посебни мерки е можност предвидена со ЗЕМ која е неопходна за надминување на историската и системска дискриминација на жените. И покрај инсистирањето на граѓанскиот сектор ваквите мерки се ограничени на квотите за избор на пратенички и советнички.

Препораки

Потребни се понатамошни систематски напори на Владата и Собранието за постигнување на овој резултат. Особен акцент треба да се стави на усвојувањето на посебни мерки за балансирано учество на жените во работните тела.

СЦ 2; ССЦ 2.1 Резултат 2: Правична застапеност во извршната власт

Опис:	Усвоени посебни мерки за правична застапеност на жените во извршната власт	
Одговорна институција:	Органи на државна управа	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување	1. Посебни мерки во државна администрација	Не е започнато
	2. Редовно водење и објавување на родово разделена статистика	Не е започнато
Предвиденосо оперативен план-2013	Не	
Предвидено со оперативен план -2014	Да, делумно	
Коментар	Вклучени во НАП без да се предвиди временска рамка.	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

Целосен текст на предвидените активности

1. Воспоставување на посебни мерки за балансирано учество на жените на раководни функции во државната администрација; 2. Редовно водење и објавување на родово разделена статистика за функциониери, раководни државни службеници, именувани амбасадори и дипломатски претставници, како и членови во управни одбори на јавни претпријатија и установи именувани од Владата.

Спроведени активности во текот на 2014

До сега никогаш не биле воведени посебни мерки во државната администрација иако постојат иницијативи за вклучување на квотите како мерка особено на

²⁶ Види погоре СЦ 1. ССЦ 1.2. Резултат 3: Зајакнат парламентарен надзор врз спроведувањето на ЗЕМ.

²⁷ Стратегија за родово еднаквост: Извештај во сенка за напредокот-2013, Реактор, 2014

највисоките политички функции на извршната власт и раководните позиции²⁸. Во моментот не се водат родово разделени податоци за именуваните функционери и раководни државни службеници, но од интер-ресорската група очекуваат дека ќе ги добијат овие податоци од годишните извештаи на ОДУ и ЕЛС и потоа ќе можат и да ја објават оваа родово разделена статистика.

Ефект од спроведеното²⁹

Имајќи предвид дека Народниот правобранител во своите посебни извештаи од 2006, 2007, 2011 и 2013 утврди големи родови јазови во раководните службеници и именувани функционери, спроведувањето на оваа мерка е релевантно и особено значајно бидејќи ќе придонесе за зголемување на учеството на жените во донесувањето на одлуки. Меѓутоа, за оваа мерка да има ефект неопходно е да биде пропратена со дополнителни мерки кои ќе обезбедат таа да се применува конзистентно низ сите органи на државна управа, без разлика на нивните индивидуални капацитети.

Препораки

Владата треба да ја специфицира динамиката на спроведување на оваа мерка, како и да обезбеди пристап до посебни ресурси за градење на капацитети за примена на оваа мерка на оние институции кои имаат послаби капацитети или ресурси. Ваквата поддршка може да се програмира врз основа на наодите на Народниот правобранител и неговите предлози за надминување на предизвиците во обезбедувањето на правична и соодветна застапеност, како сродна обврска на државните и локалните органи³⁰. Со донесувањето на новиот Закон за државна администрација³¹ се воведува обврска за институциите да составуваат план за вработувањата врз основа на Методологија за планирање утврдена со закон³² кој потоа се доставува на мислење и увид до Министерството за информатичко општество и администрација и Секретаријатот за спроведување на рамковниот договор. Потребно е да се предвиди обврска за доставување на овој план и до Координаторите за еднакви можности од секој орган и/или до интер-ресорската група.

СЦ 2; ССЦ 2.1 Резултат 3: Зајакнати капацитети на судии и јавни обвинители

Опис:	Зајакнати капацитети на судии и јавни обвинители за родовата перспектива во судската власт	
Одговорна институција:	МТСП, Академија за судии и јавни обвинители	
Потенцијално влијание:	Мало	
Степен на исполнување	1. Модул за едукација на судии и јавни обвинители	Не е започнато
	2. Обука за обучувачи	Не е започнато

²⁸ Еден од заклучоците на националната конференција: Родово еднакво општество-состојба и предизвици одржана на 9ти март, 2015. За повеќе информации види <http://www.reactor.org.mk/NewsDetails.aspx?id=20&newsID=193&lang=mk-MK>

²⁹ Стратегија за родово еднаквост: Извештај во сенка за напредокот-2013, Реактор, 2014.

³⁰ Ибид.

³¹ Закон за административни службеници (Службен весник на Република Македонија број 27/2014 и 199/2014). Законот стапи на сила на 13.02.2015 година

³² Член 32, Закон за административни службеници (Службен весник на Република Македонија број 27/2014 и 199/2014)

	при АСЈО	
Предвидено со оперативен план-2013		Не
Предвидено со оперативен план -2014		Не
Препораки:		Специфицирање на мерките

Целосен текст на предвидените активности

1. Развивање на модул за родовата еднаквост и интегрирање во постоечката Програма за обука на судии и јавни обвинители; 2. Спроведување на обука за обучувачи при Академијата за судии и јавни обвинители за родовата еднаквост.

Спроведени активности во текот на 2014

Оваа активност не е спроведена во 2014 година, но во почетокот од 2015 АСЈО со помош на UNDP започна со подготовка на модул за едукација.

Ефект од спроведеното/потенцијално влијание

Не е јасна целта на обуките која треба да биде обезбедена и како тоа ќе влијае за промоција на родово еднакво општество.

Препораки

Потребно е прецизирање на предвидените резултати и активности во оперативните планови. Дополнително, неопходно е предвидување на динамика на спроведување за да може таа да преставува основа за мерење на успехот.

Специфична стратешка цел 2.2: Подигната општествена свест, изменета законска регулатива и воспоставени стандарди за заштита и санкционирање на родово базирано насилство

СЦ 2; ССЦ 2.2 Резултат 1: Препознавање на родово базираното насилство

Опис:	Препознавање на родово базираното насилство како насилство кое се заснова на нееднаквоста помеѓу жените и мажите во општеството	
Одговорна институција:	Органи на државна управа	
Потенцијално влијание:	Значајно	
Степен на исполнување	1. Кампањи за подигнување на свеста за РБН	Не е започнато
	2. Информативни активности во образовните институции	Не е започнато
Предвидено со оперативен план-2013	Не	
Предвидено со оперативен план -2014	Не	
Препораки:	Специфицирање на активностите и надлежните институции	

Целосен текст на предвидените активности

1. Национални и локални кампањи за подигнување на свеста и градење на култура на не-толеранција на родово базираното насилство; 2. Информативни активности во образовните институции на сите нивоа во образовниот систем.

Спроведени активности во текот на 2014

Овие активности се предвидени со НАП за имплементација во 2013 и 2014, но до сега не биле вклучени во Оперативните планови.

Постоечката законска регулатива и националните стратешки документи не го вклучуваат родово базираното насилство, што укажува на фактот дека различните форми на насилство кон жените не се сметаат за родово базирани. Родот, како основа за дискриминација и насилство, е споменат само во Законот за спречување и заштита од дискриминација.³³ Исто така, Македонија во 2011 година ја потпиша Конвенцијата на Советот на Европа за борба и превенција на насилство врз жената и семејно насилство³⁴ (Истанбулска конвенција), која што сеуште не е ратификувана. По ратификувањето на оваа конвенција, државата е обврзана да превземе низа обврски кои специфично ги опфаќаат сите облици на насилство врз жената, и согласно на ова, ќе треба да се превземат соодветни мерки за заштита на жртвите и казнување на сторителите.

Препораки

Постигнувањето на овој резултат е еден од клучните предуслови за родовата еднаквост во општеството. Потребно е овој резултат да се вклучи во следните оперативни планови и да се претцизираат институциите задолжителни за имплементација на оваа стратешка цел. Дополнително, неопходно е забрзување на спроведувањето на планираните активности за што поскоро да се обезбедат потребните човечки капацитети за остварување на зацртаните резултати. И, особено важно е што поскоро ратификување на Истанбулската конвенција и превземање на обврзувачките активности во однос на санкционирање на родово базираното насилство.

СЦ 2; ССЦ 2.2 Резултат 2: Зајакнати капацитети во надлежните институции

Опис:	Зајакнати капацитети на професионалните структури во сите институции во областа на социјалната заштита, образованието, здравството, одбраната и безбедноста, и економијата за препознавање на различните форми на РБН.	
Одговорна институција:	Институции во областа на социјалната заштита, образованието, здравство, одбрана, безбедност и економија	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување	1. Развивање и спроведување на модули за обука	Не е започнато
	2. Обука/предавања на универзитетите	Не е започнато
	3. Интервенција во наставните програми	Не е започнато

³³ Член 3, Закон за спречување и заштита од дискриминација (Службен весник на Република Македонија бр.50 /2010, 44/2014).

³⁴ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention) 12 April 2011.

<http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%20210%20English.pdf>

	за средно и основно образование	
Предвидено со оперативен план-2013		Не
Предвидено со оперативен план -2014		Не
Коментар		Предвиден со НАП 2014-2016
Препораки:		Потребни се понатамошни напори

Целосен текст на предвидените активности

1. Развивање и спроведување на модули за обука на професионални кадри; 2. Континуирана и систематска обука/предавања на универзитетите; 3. Вградување на соодветни тематски содржини во наставните програми за средно и основно образование.

Препораки и Ефект од спроведеното

Види: Препораки и Ефект од спроведеното за 2014 за СЦ СЦ 2. ССЦ 2.2. Резултат 1.

Спроведени активности во текот на 2014

Овој резултат, исто како и претходниот резултат, е предвиден со НАП за 2013 и 2014 година, но не е вклучен во ОП за 2013 и 2014, и предвидените активности не се започнати. (Види Спроведени активности за 2014 за СЦ 2. ССЦ 2.2. Резултат 1.)

Резултат: Заштита и превенција од трговија со луѓе

Опис:		Заштита и превенција од трговија со луѓе
Одговорна институција:		Сектор за еднакви можности (НМУ) МВР, МП, МНР, ЦСР, НВО-ии, Национална комисија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција, и институции на локално ниво
Потенцијално влијание:		Трансформативно
Степен на исполнување	1. Упатување и заштита на жртвите на трговија со луѓе	Целосно исполнето /континуирана активност
	2. Центар за лица жртви на трговија со луѓе	Целосно исполнето/континуирана активност
	3. Програма за ресоцијализација и реинтеграција на жртви на трговија со луѓе/ деца	Целосно исполнето
	4. Обуки за работа со жртви на трговија со луѓе	Целосно исполнето /континуирана активност
	5. Превенција, подигање на јавна свест	Целосно исполнето/континуирана активност
Предвидено со оперативен план-2013		Не
Предвидено со оперативен план -2014		Да
Препораки:		Вклучување на овој резултат во Стратегијата, НАП и продолжување на активностите

Целосен текст на предвидените активности

1. Упатување и заштита на жртвите на трговија со луѓе; 2. Функционирање на Центар за лица жртви на трговија со луѓе и координирани активности за превенција и заштита на жртви на трговија со луѓе; 3. Изработка на Програма за ресоцијализација и реинтеграција на жртви на трговија со луѓе/ деца; 4. Обуки за работа со жртви на трговија со луѓе (идентификација и заштита); 5. Превенција, подигање на јавна свест (печатење на промотивни материјали и информативни активности).

Спроведени активности во текот на 2014

Упатување и заштита на жртвите на трговија со луѓе е континуирана активност што Канцеларија на НМУ ја спроведува во координација со социјалните работници од центрите за социјална работа, трудовите инспектори, МВР, Единицата за борба против трговија со луѓе и илегална миграција. Во текот на 2014 година идентификувани се 8 жртви на трговија со луѓе од кои 7 се жени, 6 се малолетни и 2 полнолетни лица; 7 државјанки на Република Македонија и 1 странска државјанка.

Центарот континуирано функционира од февруари 2011 во соработка со здруженијата „Отворена Порта“ и „За среќно детство“ им обезбедува на жртвите низа услуги како упатување и сместување во прифатилиште, проценка на потребите и интервенција во криза, придружување на жртвите до потребните дестинации, медицинска и психоосоцијална поддршка, окупациско – рекреативни активности, правни совети. Во текот на 2014 во центарот биле сместени 5 лица.

Во смисла на превенцијата и подигањето на јавна свест во 2014 се објавени годишен билтен за спроведени активности дистрибуиран за време на Наделата за борба против трговија со луѓе (2-9 декември) на заеднички настан со Националната Комисија и здруженијата. Спроведени се обуки за класните раководители и психолошко -педагошката служба во училиштата во Пробиштип; работилница за 20 советници од Битола; и обуки за имплементација на „Програма за помош и поддршка при реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе/деца“ во Кочани, Пробиштип, Куманово и Дебар за 60 лица од ЦСР, полиција, здравствените домови, локалната самоуправа и образованието.

Ефект од спроведеното

Овој резултат, во оваа форма не е вклучен во ниту во Стратегијата³⁵ ниту во НАП иако Стратегијата во делот Жената и насилството се осврнува на овој проблем. Стратегијата не вклучува резултати и активности кои се опфатени со други стратешки документи (на пример, семејното насилство), но ОП2014 предвидува активности во врска со трговијата со жени и девојчиња.

Македонија е земја на потекло, транзит и дестинација за жени кои се жртви на сексуална и трудова експлоатација и девојчиња кои се присилени на брак. Оттука сите напори за координирана акција за превенција и сузбивање на трговијата со жени и девојчиња се важни и за постигнувањето на родова еднаквост.

Препораки

Потребно е овој резултат да се вклучи во Стратегијата, НАП и во следните оперативни планови за да се обезбеди координираност во активностите и усогласеност на очекуваните резултати.

³⁵ Стратегијата вклучува дел „Стратешки документи релевантни за родовата еднаквост“ во кој Национална стратегија за борба против трговијата со луѓе и илегалната миграција во Република Македонија 2013 – 2016 воопшто не е спомената.

Специфична стратешка цел 2.3: Воспоставени и пилотирани политики за надминување на бариерите/пречките и зголемена вработеност на жените (балансирање на приватен/професионален живот, женско претприемништво, дискриминација на пазарот на труд)

СЦ 2. ССЦ 2.3. Резултат 1: Подobar пристап и услови за жените во започнување и развивање на претприемништво

Опис:	Подобрен пристап и услови за жените во започнување и развивање на претприемништво	
Одговорна институција:	МТСП, Министерство за економија, АППРМ	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување	1. Анализа – родовата еднаквост и претприемништвото	Не е започнато
	2. Координирање на имплементацијата на постојните политики, мерки и субвенциите	Не е започнато
	3. Пилот обуки за потенцијални и постојни жени претприемачи	Не е започнато
	4. Претприемачко образование	Делумно исполнето
	5. Обуки за подготовка на бизнис план	Делумно исполнето
	6. Обука за студенти за подготовка на апликации за работа	Делумно исполнето
	7. Обуки за малите и средните претпријатија	Делумно исполнето
Предвидено со оперативен план-2013	Не	
Предвидено со оперативен план -2014	Да, делумно	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	
Коментар	Активност 4, 5, 6, 7 не се предвидени со НАП, но се јавуваат во ОП2014.	

Целосен текст на предвидените активности

Активности предвидени со НАП

1. Изработка на сеопфатна анализа за состојбата со родовата еднаквост и претприемништво во Р.М; 2. Координирање на имплементацијата на постојните политики, мерки и субвенциите за премин од неформална во формална економија и нивно унапредување; 3. Спроведување на пилот обуки (Менторство) за потенцијални и постојни жени претприемачи и за развој и промовирање на женско претприемништво преку претприемничко менторирање.

Активности предвидени со ОП2014

4. Претприемачко образование (Точка 3 од Програмата на АППРМ за 2014 година). Реализирање на пет работилници за промоција на претприемништвото и подигање на свеста за претприемништвото кај младите луѓе, како и развој на претприемачкиот дух и култура потребни за отворање на сопствен бизнис; 5. Организирање на обуки за подготовка на бизнис план (Точка 4 од Програмата на АППРМ за 2014). Организирање на најмалку десет обуки на различни теми за подготовка на бизнис план, наменети за учесниците вклучени во проектот – Натпревар за бизнис план; 6. Организирање на обука за студенти за подготовка на апликации за конкурирање за работа (Точка 6 од Програмата на АППРМ за 2014 година) Организирање на пет обуки за студенти за аплицирање за работа - подготовка на резиме и мотивациско писмо, однесување за време на интервју , како и информирање за документите потребни при аплицирање за работа, а со цел подигање на свеста на младите луѓе за полесно пристапување кон пазарот на трудот; 7. Организирање на обуки за малите и средните претпријатија(Точка 10 од Програмата на АППРМ за 2014 година) Организирање на пет еднодневни обуки за МСП , со цел подигање на конкурентноста и капацитетите на вработените во приватниот сектор, како и подобрување на соработката помеѓу претпријатијата и давателите на услуги.Обуките ќе се организираат во соработка со Стопанските комори на РМ.

Спроведени активности во текот на 2014

Активности предвидени со НАП

Во текот на 2014 година не била спроведена сеопфатна анализа за родовата еднаквост и претприемништвото. Не е јасно што се подразбира под предвиденото координирање на имплементацијата на постојните политики, мерки и субвенциите. Во врска со оваа активност, од МТСП известуваат дека во рамките на Програмата за самовработување со доделување на грант во 2014 година, исто и за 2015, се предвидува и можноста за формализација на постојни бизниси со доделување на грант во денарска противвредност од 3.000 евра. Меѓутоа во моментот нема информации искористеноста на овие грантови во 2014, ниту пак самата активност предвидува одредена процентуална одвоеност на овие грантови за жени.

Според Агенција за Поддршка на Претприемништво на Република Македонија (АППРМ) третата активност, што вклучува пилот обуки за потенцијални и постојни претприемачи е предвидена за 2015 година, но не е специфично насочена кон жени претприемачи туку е наменета за сите старт-ап компании.

Активности предвидени со Оперативен план за 2014

Активностите кои што се предвидени со Оперативниот план за 2014 (активност 4, 5, 6, и 7) се во целост исполнети, меѓутоа ниедна од активностите не била специфично наменета за жените, ниту пак е запазена процентуалната застапеност од 40% жени учесници како што е наведено и предвидено во ОП2014, ниту пак се добиени родово разделени статистички податоци за колкаво било процентуално учеството на жените на предвидените обуки и тренинзи.

Годишната Програма за 2014 за поддршка на претприемништвото, конкурентноста и иновативноста на малите и средни претпријатија не вклучува посебна точка која што специфично се однесува на женско претприемништво, што било случај во предходните години (од 2011 до 2013, и како што е предвидено за 2015). Во 2013 имало спроведено анкета во врска со потреби за обуки кај жени претприемачи, и женско претприемништво било цел на слични активности во 2011 и 2012. Во, 2014 жените претприемачи се јавуваат како целна група во сите активности на АППРМ, но агенцијата не употребува посебни/охрабрувачки мерки за да го зголеми учеството на жените во предвидените активности.

Во Програмата на АППРМ за 2015 година се предвидуваат и активности специфично наменети за поддршка на женското претприемништво за што е

одвоен буџет од 150.000 денари.³⁶ Врз основа на анкетата што била спроведена во 2013 за потребите за обуки за жени претприемачи, во 2015 ќе се организираат обуки кои ќе кореспондираат со крајните резултати од анкетата од 2013. Активноста предвидува организирање на 3 обуки на различни теми, со цел да се подигне нивото на конкурентност кај веќе постоечките претпријатија, раководени од страна на жени претприемачи. Обуките ќе бидат достапни и на жени претприемачи кои штотоку го основале својот бизнис.

Ефект од спроведеното

Активностите предвидени со НАП не беа вклучени во ОП за 2013 и 2014. Овие активности се особено важни, затоа што изработка на анализа за состојбата на родовата еднаквост и претприемништвото би дала една јасна слика за потребите, предизвиците и состојбите на жените претприемачи и согласно на тоа, кои специфични активности треба да се превземат.

Во однос на активностите кои се предвидени со ОП2014, и покрај целосната имплементираност не постојат родово разделени статистички податоци кои покажуваат колкав е бројот на жени учесници на овие активности, ниту пак активностите специфично се однесуваат на жени претприемачи. Доколку спроведените активности ја запазуваат процентуалната застапеност од 40% женско учество, ефектот од спроведеното би бил трансформативен и би водел кон поголемо економско јакнење на жените и нивно вклучување во економските текови.

Една од активностите која што била спроведена од страна на Министерството за Економија, меѓутоа не била предвидена ниту со НАП ниту пак со ОП 2013 и 2014, е обезбедување на финансиска поддршка за женското претприемништво во вредност од 1.400.000 денари.³⁷ Мерката предвидува субвенционирање на претпријатија во сопственост на жени (над 50%) и управувани од жени, државјанки на Македонија, преку кофинансирање на 60% од докажаните трошоци но не повеќе од 120.000 денари направени за: набавка на опрема, уредување на деловниот простор, грижа-чување на деца од предшколска возраст за жени кои отпочнуваат сопствен бизнис (60% од трошоците за градинка или дадилка, но не повеќе од 30.000 денари. Министерството за економија, на 31.01.2014 година, објавило Јавен повик, на кој се пријавиле 38 апликанти од кои 13 биле одобрени и со тие компании Министерството за економија склучило договори за кофинансирање на трошоци, 13 биле одбиени бидејќи не ги исполнувале условите, а 12 компании биле известени дека средствата за оваа мерка биле исцрпени и затоа не можело да бидат кофинансирани. Од предвидените 1.400.000 денари за субвенционирање на претпријатија во сопственост и управувани од жени, одобрени биле вкупно 1.107.546 денари.

Препораки

Главен проблем во делот претприемништво е мешањето на надлежности помеѓу Секторот за претприемништво во Министерството за Економија, надлежен за донесување на политиките кој некогаш се јавува и во улога на имплементатор и АППРМ, која што е задолжена за имплементација на политиките. Затоа е потребно јасно разделување на надлежностите и координација на активностите помеѓу Секторот за Претприемништво и АППРМ за да се избегнат дуплирање на активности или нејаснотии во однос на одговорности. Втор проблем е недостатокот на буџетски средства за имплементирање на активности кои што би биле целосно фокусирани на жени претприемачи. Неопходно е буџетот одвоен за

³⁶ Програма за поддршка на претприемништвото, конкурентноста и иновативноста на малите и средни претпријатија во 2015 година, АППРМ
http://apprm.gov.mk/webdata/Dokumenti/Programa_APPRM_2015.pdf

³⁷ Во Програма за конкурентност, иновации и претприемништво за 2014 година (Сл. Весник бр.7/13 Јануари 2014), вкупната сума изнесува 2.400.000

АППРМ кој што ги спроведува активностите да биде зголемен, и дел од буџетските средства да бидат специфично наменети за жени претприемачи. Исто така, особено важно е во активностите каде жените не се главна целна група, во селектирањето на учесниците да се спроведуваат позитивни мерки, при што би се давало приоритет на лица од помалку застапениот пол се додека не се постигне еднаква застапеност.

СЦ 2. ССЦ 2.3. Резултат 2: Подобрен пристап на жените кон политиките за вработување

Опис:	Подобрен пристап на жените кон политиките за вработување	
Одговорна институција:	МТСП, АВРМ	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување	1. Анализа на причините за ниското учество на жените на пазарот на трудот	Целосно исполнето
	2. Студија на изводливост за зголемено вклучување на жените на пазарот на трудот	Целосно исполнето
	3. Унапредување на мерки за пристап на пазарот на трудот за жени од ранливите групи	Делумно исполнето
	4. Механизам за меѓуинституционална соработка	Делумно исполнето
	5. Активности за поттикнување на соработката помеѓу ЕЛС, центрите за вработување и родовите механизми	Делумно исполнето
Предвидено со оперативен план-2013	Не	
Предвидено со оперативен план -2014	Не	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

Целосен текст на предвидените активности

1. Изработка на анализа на причините за ниското учество на жените на пазарот на трудот, вклучително и од маргинализираните групи, и увид во темната бројка на жени на пазарот на трудот; 2. Студија на изводливост за зголемено вклучување на жените на пазарот на трудот и развивање на една пилот мерка за вработување на жените; 3. Зајакнување и унапредување на постоечките мерки за пристап на пазарот на трудот за жени од ранливите групи преку вклучување на родовата еднаквост како приоритет во политиките за вработување; 4. Воведување на механизам за меѓуинституционална соработка во унапредувањето, имплементацијата и следењето на политиките и мерките за вработување и родовата еднаквост; 5. Активности за поттикнување на соработката помеѓу Единиците за локална самоуправа, центрите за вработување и родовите механизми во промовирањето и спроведувањето на политиките за вработување на локално ниво.

Спроведени активности во текот на 2014

Во текот на 2014 биле изработена анализа на причините за ниското учество на жените на пазарот на трудот, како и студија на изводливост за зголемено вклучување на жените на пазарот на трудот. За активноста која е поврзана со унапредување на мерките за пристап на пазарот на труд за жени од ранливите

групи од МТСП известуваат дека во рамките на програмата „Субвенционирање на вработувањето“ се овозможува директно вработување првенствено на ранливи групи меѓу кои самохрани родители и жени жртви на семејно насилство. Меѓутоа, нема достапни информации за тоа колкав е процентот на вработени жени.

За потребите на предвидениот механизам за меѓуинституционална соработка во унапредувањето, имплементацијата и следењето на политиките и мерките за вработување и родовата еднаквост во 2014 година, Меѓународна организација на трудот спровела евалуација на програмите за вработување и ефектите од нивна имплементација за изминатиот период. Резултатите треба да бидат публикувани во април 2015 година, но нема информации дали публикацијата ќе содржи информации за мерките за вработување и родовата еднаквост.

Во 2014 година биле спроведени одредени активности за поттикнување на соработката помеѓу ЕЛС, центрите за вработување и локални механизми за родова рамноправност (координатори за еднакви можности во единиците на локална самоуправа) во промовирањето и спроведувањето на политиките за вработување на локално ниво. Меѓутоа, прецизни информации за видот и квантитетот на спроведени активности не се достапни.

Ефект од спроведеното

Реактор – истражување во акција ги изработи анализите предвидени со првите две активности. Овие истражувања даваат сознанија не само за моменталните состојби туку и за причините кои влијаат на нерамноправната положба на жените на пазарот на трудот. Оттука, овие студии се основа за формулирање на конкретни мерки.

Препораки

Неопходни се понатамошни напори за остварување на овој резултат и прецизирање на мерките. Особено важно е да се земат предвид заклучоците од двете изработени студии.

СЦ 2. ССЦ 2.3. Резултат 3: Елиминација на сите облици на дискриминација врз основа на пол на пазарот на трудот

Опис:	Елиминација на сите облици на дискриминација врз основа на пол на пазарот на трудот	
Одговорна институција:	МТСП, АВРМ, АППРМ	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување	1. Родова сензибилизација на механизмите за имплементација на ЗРО, ЗЕМ и ЗССД	Значително исполнето /континуирана активност
	2. Промоција на одредбите од ЗЕМ во приватниот сектор	Не е започнато
Предвидено со оперативен план-2013	Не	
Предвидено со оперативен план -2014	Да	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

Целосен текст на предвидените активности

1. Активности за родова сензибилизација (недискриминација врз основа на пол) на механизмите за имплементација на ЗРО, ЗЕМ и ЗССД; 2. Активности за промовирање на одредбите од ЗЕМ во приватниот сектор.

Спроведени активности во текот на 2014

За првата активност види СЦ 2. ССЦ 2.6. Резултат 1. Активност 6: Обуки за родова сензибилизација на механизмите за имплементација на ЗРО, ЗЕМ и ЗССД.

Втората активност во суштина се поклопува со Резултатот 2 предвиден во СЦ 3. ССЦ 3.2. Резултат 2: Поттикнување на приватниот сектор за спроведување на Законот за еднакви можности. Активностите за исполнување на овој резултат не се започнати.

Специфична стратешка цел 2.4: Воспоставена и пилотирана едукативна програма за родова еднаквост во предучилишна установа, основно –средно и високо образование (се однесува на 2 пилот градинки, модул родова еднаквост во предметот општество/граѓанско уредување во основно, предмет родова еднаквост или сексуално репродуктивно здравје во средно и еден предмет родова еднаквост на Педагошки факултет и Институт за социјална работа)

СЦ 2. ССЦ 2.4. Резултат 1: Развиен и пилотиран образовен модул за родова еднаквост во предучилишно образование

Опис:	Развиен и пилотиран образовен модул за родова еднаквост во предучилишно образование	
Одговорна институција:	Биро за развој на образование, МОН, МТСП	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување	1.Пилотирање на предучилишно родово сензитивно образование	Не е започнато
Предвидено со оперативен план-2013	Не	
Предвидено со оперативен план -2014	Не	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

Целосен текст на предвидените активности

Селекција и пилотирање на предучилишно родово сензитивно образование во две пилот градинки.

Спроведени активности во текот на 2014

Спроведувањето на оваа активност не е започнато ниту во 2014 година. Извештајот на Министерството за Образование и Наука (МОН) за еднакви можности на жените и мажите, односно за превземените основни и посебни мерки по однос на наведената проблематика воопшто не вклучува информации што се однесуваат на предучилишното образование³⁸. Како што нотира и извештајот во сенка за 2013 година³⁹ не е јасно дали мерката е напуштена или се доцни со нејзино спроведување.

³⁸ Достапен на <http://www.mon.gov.mk/index.php/2014-07-23-14-03-24/vesti-i-nastani/174-izveshtaj-2013-rodova-ednakvost>

³⁹ Стратегија за родова еднаквост: Извештај во сенка за напредокот-2013, Реактор, 2014

Ефект од спроведеното

Спроведувањето на оваа активност е од клучно значење за родовата еднаквост во општеството. Моменталните програми за работа во градинките се родово „слепи“, а со тоа и родово нееднакви и им вградуваат стереотипи на децата од најмала возраст. Оттука, испуштањето на можноста да се работи на вградувањето на родовата еднаквост како вредност во рана возраст го намалува и/или отежнува ефектот од сите напори во поматамошните образовни циклуси.

Препораки

Владата мора да вложи понатамошни систематски напори, да му даде приоритет на овој резултат и да ја предвиди оваа активност во оперативниот план за 2015 година.

СЦ 2. ССЦ 2.4. Резултат 2: Развиена и пилотирана програма за родова еднаквост на основно образование

Опис:	Развиена и пилотирана програма за родова еднаквост на основно образование	
Одговорна институција:	МТСП, БРО, МОН	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување	1. Анализа на учебници за основно образование	Не е започнато
	2. Пилот содржини за родова еднаквост во предмет граѓанско општество	Не е започнато
	3. Јакнење на капацитети на наставници по предметот граѓанско општество	Не е започнато
Предвидено со оперативен план-2013	Не	
Предвидено со оперативен план -2014	Не	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

Целосен текст на предвидените активности

1. Анализа на учебници за основно образование -1-4 од родова перспектива; 2. Вовед на пилот содржини за родова еднаквост во предмет граѓанско општество; 3. Јакнење на капацитети на наставници по предметот граѓанско општество за родовата еднаквост и мерење на успешност.

Спроведени активности во текот на 2014

Првата активност е обврска предвидена со ЗЕМ⁴⁰, меѓутоа родови анализи на наставните програми ниту се спроведувале досега, ниту се предвидени со ОП2013 и ОП2014. Последните законски измени предвидуваат дека Министерот за труд и социјална политика и министерот за образование и наука ја пропишуваат формата и содржината на овие анализи, но во моментот не е подготвен правилник за таа намена.

⁴⁰ Член 6, Закон за еднакви можности на жените и мажите (Службен весник на Република Македонија бр. 6/2012, 166/2014)

Во 2014 ниту се воведени пилот содржини за родова еднаквост во предметот граѓанско право, ниту се работело на зајакнување на капацитетите на предметните наставници. Извештајот за 2013 година на МОН во делот што упатува на Стратегијата дава непрецизна формулација од која не може да се заклучи дали се направени подготовки за имплементација или овие активности се предвидуваат за во иднина⁴¹.

Ефект од спроведеното

Исклучително е важно наставните содржини во основното образование да имаат родов предзнак, особено во формативните години на децата, а токму предметите граѓанско образование (и животни вештини) се изучуваат во VIII и IX одделение.

Препораки

Родовата анализа не треба да биде лимитирана само на предметите граѓанско општество (и животни вештини) туку се однесува на сите наставни содржини. Владата треба забрзано да се посвети на оваа законска обврска и да го усвои правилникот за начинот на спроведување на родовата анализа. Понатаму, потребни се понатамошни напори за зајакнување на капацитетите на наставниците за одржување на настава која ќе ја вклучува родовата перспектива и дизајнирање на пилот програми.

СЦ 2. ССЦ 2.4. Резултат 3: Промовиран принципот на родова еднаквост во високото образование

Опис:	Промовиран принципот на родова еднаквост во високото образование	
Одговорна институција:	БРО, МОН	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување	1. Научни конференции	Не е започнато
	2. Мерки против стереотипизацијата во изборот на факултетското образование	Не е започнато
Предвидено со оперативен план-2013	Не	
Предвидено со оперативен план -2014	Не	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

Целосен текст на предвидените активности

1. Организирање на научни конференции посветени на интеграцијата на принципот на родова еднаквост во наставниот и научно истражувачкиот процес на универзитетите; 2. Преземање на мерки против стереотипизацијата во изборот на факултетското образование.

Спроведени активности во текот на 2014

Ниту една од овие активности не е започната и нема индикации дали активностите се одложени или напуштени.

⁴¹ „Согласно Стратегијата за родова еднаквост 2013-2020 и Акциски план за 2013-2016 за родова еднаквост, во рамките на „Специфичната стратешка цел 2.4“, во точка 2, каде е опфатено основното образование, треба да се истакнат предмети кои имаат посебни содржини за родовата еднаквост, а тоа се: животните вештини и граѓанско образование.“

Ефект од спроведеното

Создавањето на родово свесна академска средина е важно за уривањето на постоечките стереотипи во високото образование, а оттука и во општеството. Сепак, и покрај вклучувањето на овој резултат во Стратегијата, се чини дека не постои доволно развиена политичка воља и свест за потребите од интервенција во наставно-научните процеси на универзитетите. Еклатантен пример за тоа е суспендирањето на уписот на нови студенти на Институтот за родови студии при Филозофскиот факултет на универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, кој е единствената образовна единица во земјата која обезбедува формално академско образование на додипломски студии од областа на родовата проблематика. Ваквата состојба трае три академски години и во моментот нема најави за реотворање на институтот за нови студенти.

Препораки

Овие активности мора да бидат планирани и спроведени заедно со акредитираните универзитети во земјата. Потребен е зголемен напор од надлежните институции за соработка со универзитетите и обезбедување на соодветни финансиски средства.

СЦ 2. ССЦ 2.4. Резултат 4: Промовиран принципот на родово еднаквост во научно истражувачката работа

Опис:	Промовиран принципот на родово еднаквост во научно истражувачката работа	
Одговорна институција:	БРО, МОН	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување	1. Родова анализа на научно истражувачката работа	Не е започнато
	2. Критериуми за оценување на научните проекти од родово перспектива	Не е започнато
Предвидено со оперативен план-2013	Не	
Предвидено со оперативен план -2014	Не	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

Целосен текст на предвидените активности

1. Изработка на родово анализа на научно истражувачката работа во РМ; 2. Изработка на предлог критериуми за оценување на научните проекти од родово перспектива, финансирани од страна на МОН.

Спроведени активности во текот на 2014

Спроведувањето на овие активности не е започнато.

Ефект од спроведеното

Имплементацијата на овие активности доцни две години и оттука не е можно да се оцени каков би бил реалниот ефект. Сепак, доколку предвидените активности се спроведат во целост и предвидените критериуми за оценка континуирано се употребуваат, реално е да се очекуваат и квалитативни и квантитативни промени во истражувачката работа. Во таа смисла, целта на предвидените мерки е зголемување на бројот на истражувања кои ќе ја вклучуваат родовата

компоненета, трудови кои ќе се однесуваат на родовата проблематика и зголемено учеството на жени истражувачи во академската заедница.

Препораки⁴²

Утврдување на критериумите во еден транспарентен и партиципативен процес е исклучително значаен. Владата, исто така, би можела да го прошири и опсегот на лица кои можат да конкурираат за научно-истражувачка работа, на пример на бизнис заедницата или граѓанскиот сектор, и на тој начин да обезбеди поголемо учество на жените во овие проекти.

Специфична стратешка цел 2. 5: Здравство

СЦ 2. ССЦ 2.5. Резултат 1: Родова еднаквост и здравствена евиденција

Опис:	Воведување на изедначена методологија за прибирање, следење и анализа на податоци за сите видови болести на мажите и жените и за користените здравствени услуги	
Одговорна институција:	Министерство за здравство, Институт за јавно здравје	
Потенцијално влијание:	Значајно	
Степен на исполнување	1. Нови извештаи-обрасци за користење на здравствените услуги	Делумно исполнето
	2. Софтверски програми и регистри за следење на заболувањата	Делумно исполнето
	3. Едукација на здравствените работници	Не е започнато
Предвидено со оперативен план-2013	Не	
Предвидено со оперативен план -2014	Да	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

Целосен текст на предвидените активности

1. Продолжување на активностите за изработка и воспоставување на нови извештаи-обрасци за користење на здравствените услуги од родова перспектива; 2. Воспоставување на софтверски програми и регистри за следење на одредени заболувања кај мажите и жените; 3. Едукација на здравствените работници за примена на новите методологии за пополнување на обрасците

Спроведени активности во текот на 2014

Според податоците добиени од ЕСЕ⁴³ во 2014 година за првата предвидена активност која предвидува изработка на нови извештаи-обрасци за користење на здравствените услуги, немало активности. Користењето на здравствените услуги во 2014 година било евидентирано преку програмата „Мој термин“ и според

⁴² Стратегија за родова еднаквост: Извештај во сенка за напредокот-2013, Реактор, 2014.

⁴³ Здружение за еманципација, солидарност и еднаквост на жените (ЕСЕ). За повеќе информации види www.esem.org.mk

информациите кои ЕСЕ ги има добиено од Министерството за здравство оваа програма дозволува евидентирање на користење на услугите од родова перспектива. Од друга страна, според податоците добиени од Студиорум⁴⁴ во текот на 2013 и 2014 година, изработени се неколку видови нови обрасци, како на пример за мајчина книшка и имунизациска картон, но истите се уште не се во употреба.

Воспоставувањето на софтверски програми и регистри за следење на одредени заболувања кај мажите и жените е активност која е предвидена да се имплементира во континуитет од 2011 до 2015 година, според утврдената Програма на Владата на Република Македонија⁴⁵. Но, наведената временска рамка од НАП не се поклопува со предвидената рамка од Програмата на Владата. Според Студиорум, во рамките на платформата “Мој термин” се водат евиденции за сите заболувања по Меѓународната класификација на болести (МКБ-10), која е официјално усвоена и по која работи здравствениот систем во Република Македонија. Сите собрани податоци содржат информација за полот на пациентот. Во моментот, се водат само неколку регистри, и тоа за дијабет, малигни заболувања, професионални заболувања и повреди на работното место, итн. Обрасците за водење на сите регистри се изработени, но се уште не се усвоени. Во 2015 година се планира воспоставување на сите 34 регистри (согласно на законот) и тоа во електронска форма преку платформата “Мој термин”.

За активноста која предвидува едукација на здравствените работници нема податоци, и имплементирањето на оваа активност зависи од целосната имплементација на претходните две активности.

Ефект од спроведеното

Имајќи предвид дека и во 2014 не е забележано целосно исполнување на предвидените активности, нема ефекти од предвидениот резултат. Потенцијалното влијание е значајно за постигнувањето на родовата еднаквост, бидејќи предвидените активности значат прибирање на податоци клучни за откривањето на критични области и трендови, креирање на превентивни мерки и воопшто унапредувањето на здравствените политики, а се со цел да се подобри здравјето на жените и мажите соодветно на нивните потреби.

Препораки

Воведување на регистар за специфични болести кој ќе бележи и родово-разделена евиденција на болести е неопходен. Во моментот статистичките податоци за одредени болести, како што е на пример ракот на дојката, е произволен, точно затоа што не постои централизирана евиденција и статистичко водење на болести кои ја запазуваат и родовата компонента. Исто така, Студиорум потенцира дека е неопходно усогласување на прибирањето на податоците преку усогласување на обрасците, и дека е потребна понатамошна работа во насока на формирање на интегриран здравствен информациски систем.

СЦ 2. ССЦ 2.5. Резултат 2: Подигање на квалитетот на здравствените услуги

Опис:	Подигање на квалитетот и достапноста на здравствените услуги за мажите и жените
Одговорна институција:	Министерство за здравство, Институт за јавно здравје, Центри за јавно здравје

⁴⁴ Центар за регионални истражувања и соработка “Студиорум” (Студиорум) – тинк-тенк кој работи на здравствени истражувања и политики. За повеќе информации види www.studiorum.org.mk

⁴⁵ Програма за рана детекција на малигни заболувања во Р. Македонија за 2012, Службен Весник на РМ, бр 9 стр9, 20 Јануари, 2012

Потенцијално влијание:		Трансформативно
Степен на исполнување	1. Кампањи за превентивни програми	Делумно исполнето
	2. Програма за рана детекција на малигни заболувања	Делумно исполнето
	3. Промоција на потребатата од заштита на репродуктивните и сексуалните права на жената	Делумно исполнето
	4. Обезбедување на гинеколози во ПЗЗ	Делумно исполнето
	5. Истражување за сексуалното и репродуктивното здравје на Ромките	Не е започнато
Предвидено со оперативен план-2013		Не
Предвидено со оперативен план -2014		Да, делумно
Препораки:		Продолжување на активностите
Коментар:		Активност 5 е предвидена со НАП за 2013, меѓутоа до сега не била вклучена ниту во ОП 2013, ниту во ОП 2014.

Целосен текст на предвидените активности

1. Спроведување на кампањи и други информативни мерки за промоција на постоечките превентивни програми, со цел унапредување на здравјето на мажите и жените за најчестите состојби во однос на морбидитетот и морталитетот; 2. Подобрување на постоечките мерки за заштита на женското здравје, односно спроведување на Програмата за рана детекција на малигни заболувања во РМ (рак на дојка, рак на матка и рак на дебело црево); 3. Промовирање на потребата од заштита и унапредување на репродуктивните и сексуалните права на жената (Зголемување на свесноста на жените за нивните сексуални и репродуктивни права и за сексуално-преносливите инфекции); 4. Обезбедување на лекари - гинеколози во дејноста гинекологија и акушерство во примарна здравствена заштита (ПЗЗ) според нормативот кој изнесува 1 тим на 3000 жени >15 години, согласно со Мрежата за здравствени установи во РМ; 5. Истражување за знаењата, ставовите, вештините и праксата (КАПС) на жените Ромки за унапредување на сексуалното и репродуктивното здравје.

Спроведени активности во текот на 2014

Според податоците добиени од ЕСЕ, во текот на 2014 не биле спроведени во целоост кампањи за превентивни програми. ЕСЕ наведува дека во 2015 година Институтот за јавно здравје има започнато кампања за промоција на овој скрининг преку подготовка на видео спот и емитување на истиот на ТВ станиците во Македонија. Меѓутоа освен оваа активност, се наведува дека кампањи и едукативни активности за скрининг за рано откривање на карцином на дојка не се спроведени, бидејќи и самиот скрининг не бил спроведен. Во 2014 година спроведена е едукативно-информативна кампања за рано откривање на карцином на дебело црево, но се уште нема детални информации за обемот и активностите.

Програмата за рана детекција на малигни заболувања, според податоците од ЕСЕ е делумно спроведена. Имено, скринингот за рак на дојка во 2014 не бил спроведен, но во Програмата за рана детекција на малигни заболувања за 2015 година е предвидено да се спроведе овој скрининг и одвоен е буџет за негова имплементација. Понатаму, се наведува дека скрининг за рак на грло на матка бил спроведен во 2014 година со кој што биле опфатени 26.270 жени на возраст од 49-60 години и жените од 36-48 години кои во 2013 година не направиле Пап тест.⁴⁶ Нема доволно официјални податоци за предвидената промоција на потребатата од заштита на репродуктивните и сексуалните права на жената. Од ЕСЕ посочуваат дека во програмата за активна здравствена заштита на мајките и децата во 2014 година е предвидена активност „Едукација на семејства во рурални средини и ромски заедници за унапредување на здравјето и развојот кај децата, вакцинации, безбедно мајчинство и адолесцентно здравје од страна на РЗМ и патронажна служба“. Оваа активност таргетира 5.000 семејства, но како што наведуваат од ЕСЕ, податоци за тоа дали и во колкав степен е реализирана оваа активност не постојат. Истата активност, но со таргет група од 2.200 семејства, е предвидена и за 2015. Од ЕСЕ исто наведуваат дека Министерството за здравство и ЈЗУ Здравствен дом – Скопје во 2014 година подготвиле едукативна брошура за Сексуално и репродуктивно здравје на македонски и албански јазик, која што била доставена до советувалиштата за репродуктивно здравје во рамките на Центрите за јавно здравје. Меѓутоа, не постојат детални информации за тиражот и местата на дистрибуцијата на овие примероци.

Според податоците добиени од Студиорум, во рамките на Министерството за здравство, а во соработка со граѓанскиот сектор, воспоставен е систем на Ромски здравствени медијатори (РЗМ) уште во 2011 година, кои во соработка со патронажната служба реализираат дел од активностите поврзани со третата активност, односно едукација на семејства во ромски заедници за унапредување на здравјето. Иницијално, биле обучени 16 РЗМ и ангажирани во 8 општини со најбројна ромска популација (3 општини во Градот Скопје, Прилеп, Тетово, Гостивар, Штип и Кочани), а во 2014 година биле потпишани договори за ангажирање на нови РЗМ во истите и други општини. За својата работа РЗМ го известуваат Министерството за здравство, но од Студиорум истакнуваат дека во овој систем родовата перспектива не е целосно застапена. Во текот на 2014 година, изработен е софтвер, кој треба да се применува од 2015 година, за водење евиденција на работата на РЗМ, и се прават напори истиот да биде поврзан со платформата “Мој термин” со што ќе се овозможи интеграција на добиените податоци со здравствено-информацискиот систем.

Според информациите добиени од ЕСЕ, ниту Министерството за здравство, ниту ФЗОМ не превзеле никакви конкретни мерки за обезбедување на гинеколози во ПЗЗ. ЕСЕ исто така посочуваат дека за да се постигне нормативот од 1 тим на 3000 жени над 14 години⁴⁷, потребно е да има 286 матични гинеколози. Понатаму, се наведува дека официјалните податоци од ФЗОМ во 2014 година во РМ даваат број од 134 тима на матични гинеколози, што значи дека на тим отпаѓаат 6.411 жени. Притоа, се потенцира дека во 45 општини во РМ нема ниту еден тим на матичен гинеколог, а во 24 општини нема доволен број на тимови. Според тоа, само во 15 општини во РМ има доволен број на тимови на матични гинеколози, согласно нормативот. За последната активност, што предвидува истражување за знаењата, ставовите, вештините и праксата (КАПС) на жените Ромки за унапредување на

⁴⁶ Ефекти од Скрининг-програмата за рано откривање на рак на грло на матка во Република Македонија по повод “Неделата за превенција на цервикалниот канцер”, 25-31 јануари 2015 година. Достапно на: <http://www.iph.mk/efekti-od-skrining-programa-za-rano-otkrivanje-na-rak-na-grlo-na-matka-vo-rm-po-povod-nedelata-za-prevencija-na-cervikalniot-kancer-25-31-januari-2015-godina/>

⁴⁷ Во НАП старосната граница е од 15 години.

сексуалното и репродуктивното здравје нема информации дали е спроведено вакво истражување.

Ефект од спроведеното

Со програмата за рана детекција на малигни заболувања во РМ (рак на дојка, рак на матка и рак на дебело црево) е планирано скринингот за рак на грло на матка во 2014 година да опфати само 30.000 жени, со возраст од 49-60 години и жени од 36-48 години кои во 2013 година не направиле Пап тест. Ова претставува помалку од 25% од целната популација на жени. Споредбено со оваа бројка, европските земји со овој вид на скрининг имаат опфат од над 75% од целната популација. Од Студиорум нагласија дека во програмата за 2013 година, стои дека согласно на доктрината, целната група се жени од 24-60 години, а препорачаниот период на тестирање/контрола е 3 години, заради што од 2012-2014 година ќе се опфаќаат поединечни возрасни групи, т.е: 2012 – од 24-35 години; 2013 г. – 36-48 години, и во 2014 г. – 49-60 години. Затоа, предвидените активности ќе имаат поголем ефект доколку се оддржи предвидениот континуитет на активностите, со повторливост на тестирањата кај секоја целна група во временски интервали кои кореспондираат со препорачаниот период на тестирање од 3 години.

Понатаму, уште еден позитивен исчекор во 2014 година беше вклучување во Програмата за рано откривање на малигни заболувања за 2014 година на превентивни прегледи за 20.000 мажи на возраст 50-55 години, кај мажи со фамилијарна историја на болеста – 45-50 години. Овие прегледи се предвидени и во програмата за 2015 година за 10.000 мажи. Доколку овие превентивни прегледи се одржат во предвидениот период тоа ќе влијае значително врз квалитетот на здравјето кај машката популација.

Препораки

Спроведувањето на предвидените активности целосно и во континуитет би водело до значајни позитивни промени во однос на подигање на квалитетот и достапноста на здравствените услуги за жените и мажите. Понатамошните напори во ова поле, би можеле да вклучат и можност Министерството за здравство да воведат задолжителен ПАП тест со обезбеден пристап за сите жени, исто како што тоа го направи со воведување на задолжителната ХПВ вакцинација која е задолжителна само за девојчиња на возраст од 9-12 години.

Понатаму, потребно е кај скринингот за рак на дебелото црево, да се премине од опуртунистички скрининг, кон проактивен, организиран пристап кој ќе вклучува активно поканување на лицата за скрининг, и да не се остава на само-иницијативност на граѓаните.

Исто така, неопходно е да се превземе поголема иницијатива за обезбедување на лекари-гинеколози во оние општини каде што нема ниту еден тим на матичен гинеколог. Итноста за имплементација на оваа активност се согледува во иницијативата покрената од страна на жените во Шуто Оризари кои побараа пристап до матичен гинеколог со цел да се реши проблемот на 8000 жени во репродуктивен период кои немаат каде да се информираат, прегледуваат или лекуваат. Во таа смисла, важно е предвиденото со НАП истражување за знаењата за сексуалното и репродуктивното здравје кај жените Ромки да биде вклучено во следниот оперативен план и соодветно спроведено.

ССЦ 2. ССЦ 2.6. Резултат 1: Подобар пристап до социјална заштита

Опис:	Подобрен пристап и квалитет на социјални услуги за мажите и жените во однос на нивните специфични потреби од родова перспектива	
Одговорна институција:	Завод за социјални дејности, МТСП	
Потенцијално влијание:	Трансформативно	
Степен на исполнување	1. Вклучување на родовиот концепт во задолжителните обуки	Значително исполнето/континуирана активност
	2. Зајакнување на капацитетите на стручните работници во ЗСД/ЦСР	Значително исполнето /континуирана активност
	3. Анализа и вклучување на родовиот концепт во стручната документација на ЗСД	Значително исполнето /континуирана активност
	4. Родова анализа на пристап на корисници до социјални услуги	Не е започнато
	5. Јакнење на капацитетите на трудовата инспекција	Значително исполнето /континуирана активност
	6. Обуки за родова сензибилизација на механизмите за имплементација на ЗРО, ЗЕМ и ЗСЗД	Значително исполнето /континуирана активност
Предвидено со оперативен план-2013	Не	
Предвидено со оперативен план -2014	Да, делумно	
Препораки:	Продолжување на активностите	
Коментар	Активност 5 и 6, не се предвидени во НАП но се вклучени во ОП2014	

Целосен текст на предвидените активности

1. Вклучување на родовиот концепт во задолжителните обуки во системот на лиценцирање на стручни работници во системот на социјална заштита; 2. Зајакнување на капацитетите на стручните работници во системот на социјална заштита за родовиот концепт преку систематска обука; 3. Анализа и вклучување на родовиот концепт во стручната документација на ЗСД за работа со различни категории на лица во социјален ризик (упатства, стандарди); 4. Родова анализа на пристап на корисници – мажи и жени, до социјални услуги и нивна искористеност (социјална парична помош, самохрани родители, доверување дете на чување и воспитување и законска издршка на малолетно дете од родителот со кого не живее) и препораки за пристап до услуги; 5. Јакнење на капацитетите на

трудова инспекција, со цел заштитата од дискриминација врз основа на пол. Спроведување на две обуки наменети за трудовите инспектори; 6. Спроведување на обуки за родова сензибилизација (недискриминација врз основа на пол) на механизмите за имплементација на ЗРО, ЗЕМ и ЗЗСД.

Спроведени активности во текот на 2014

Спроведувањето на активностите е на значително ниво. Во 2104 се обучени дополнителни 37 стручни работници од различни ЦСР (37 во 2013 година) преку Модулот за родова рамноправност во социјалната работа, кој е еден од задолжителните модули на Тренинг програмата за континуиран професионален развој.

Родовата перспектива е вклучена во 6 стандарди и 10 процедури за постапување на ЦСР и предвидени се понатамошни активности за ревизија на стручни документи.

Активностите 5 и 6 не се предвидени со НАП, но се вклучени во ОП2014 и се целосно исполнети. За активност 5 која се однесува на јакнење на капацитетите на трудовата инспекција со цел заштита од дискриминација врз основа на пол се спроведени две обуки наменети за трудовите инспектори од скопските и општинските инспекторати. Спроведени се две обуки за родова сензибилизација на механизмите за имплементација на ЗРО, ЗЕМ и ЗЗСД за учесници од единиците за локалната самоуправа и дел од министерствата.

Ефект од спроведеното

Имајќи предвид дека се работи за континуирани активности и дека обуките за стручните соработници влегуваат во корпусот на задолжителни обуки, може да се очекува позитивен ефект. Меѓутоа, вкупниот број на обучени лица е приближно 17 % од вкупниот број на стручни соработници во ЦСР. Слична е состојбата и за обуките на трудовите инспектори и надлежните институции за имплементација на законот за работни односи.

Во врска со родовата анализа на пристапот до услуги, потребен е поголем напор и дефинирање на упатства за одговорната институција, бидејќи ЗСД не е надлежен за паричните услуги во центрите за социјална работа. Од ЗСД велат дека МТСП може да ја спроведе оваа активност во рамките на СПИЛ програмата.

Препораки

Градењето на капацитетите е од исклучителна важност за намалувањето на родовите јазови и оттука потребно е интензивирање на предвидените активности. Во таа смисла, Владата треба да одвои дополнителни човечки и финансиски ресурси за да се осигура дека со активностите ќе биде опфатена целната група.

СТРАТЕШКА ЦЕЛ 3: Негување/Градење на култура на еднакви можности и промоција на еднаков третман и недискриминација врз основа на пол

Специфична стратешка цел 3.1: Зајакната општествена свест за причините и последиците од родовата нееднаквост преку промоција и поддршка на позитивни примери за родово сензитивни медиумски содржини, културни и едукативно воспитни иницијативи, родово одговорни социјално корпоративни приватни и јавни претпријатија

СЦ 3. ССЦ 3.1. Резултат: Родова еднаквост и медиумите

Опис:	Усвоена родово сензитивна програмска политика во медиуми или Подобрена медиумска содржина од перспектива на
-------	---

		родова еднаквост
Одговорна институција:		Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, СЕМ
Потенцијално влијание:		Значајно
Степен на исполнување	1. Избор на најдобра реклама	Не е започнато
	2. Јавни дебати за стереотипите и предрасудите	Целосно исполнето/ континуирана активност
	3. Регулаторен механизам за мониторинг на печатени медиуми	Не е започнато
	4. Кампања за подигнување на јавната свест	Не е започнато (предвидено за 2015)
	5. Анализа на начинот на прикажување на жените и мажите	Целосно исполнето/ континуирана активност
	6. Анализа на родовите прашања во програмските концепти	Целосно исполнето/ континуирана активност
Предвидено со оперативен план-2013		Не
Предвидено со оперативен план -2014		Да
Препораки:		Продолжување на активностите

Целосен текст на предвидените активности

1. Спроведување на избор на најдобра реклама која најефективно се бори со сексистичките стереотипи и промовира еднаквост меѓу мажите и жените; 2. Јавни дебати за стереотипите и предрасудите во медиумите; 3. Воспоставување на регулаторен механизам за мониторинг на печатените медиуми во насока на елиминирање на стереотипски и дискриминаторски содржини; 4. Спроведување на кампања за подигнување на свеста кај граѓаните за сексистички содржини во медиумите; 5. Анализа на начинот на прикажување и претставување на жените и мажите во програмските концепти и содржини; 6. Анализа на родовите прашања во програмските концепти и содржини на средствата за јавно формирање за кои Советот е надлежен да врши надзор.

Спроведени активности во текот на 2014

На 23 декември 2014 во Скопје е одржана дебата на тема „Критичко разбирање на медиумите – род, млади, медиумска писменост“ и со тоа целосно е исполнета втората активност што предвидува спроведување на јавни дебати за стереотипите и предрасудите во медиумите
Кампањата за подигнување на свеста за сексистички содржини во медиумите е префрлена за 2015 година, и за тоа е известен МТСП. Одлуката за префрлање на оваа активност за наредната година се должи на преобемните активности во 2014, и поради подготовката на посебната програма за поттикнување на медиумската писменост за 2015 година која што има посебен дел за родовата еднаквост.

Во текот на 2014 година биле изработени две анализи: Анализа на начинот на прикажување на жените и мажите, и Анализа на родовите прашања во програмските концепти и истите се објавени на вебстраната на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. Изготвувањето на овие анализи е годишна обврска што произлегува од ЗЕМ⁴⁸ и овие две активности, иако не предвидени со НАП, се вклучени во ОП2014.

Ефект од спроведеното

Агенцијата вложува сериозни напори на полето на родова еднаквост и веќе втора година по ред во целост ги исполнува предвидените активности. Имајќи предвид дека подигнувањето на свеста и промоцијата на култура на родова еднаквост е континуирана активност, се уште е рано за да се процени реалниот ефект од спроведените активности.

Препораки

Влијанието на медиумите за разбивање на родовите стереотипи е од исклучителна важност. Потребни се дополнителни напори за промоција на механизмите за заштита, како на пример телефонската линија за пријавување на навредливи содржини од родова перспектива со број 02 3103-400. Во 2103 година немало ниту една пријава, а во 2014 само една која се однесувала на печатен медиум, односно на електронско издание на печатен медиум за што агенцијата не е надлежна⁴⁹. Оттука, Владата треба итно да започне со воспоставување на механизам за мониторинг на печатените медиуми.

Специфична стратешка цел 3.2: Воспоставена координација (соработка) меѓу јавниот, приватниот и граѓанскиот сектор во имплементацијата на Законот за еднакви можности на жените и мажите

СЦ 3. ССЦ 3.2. Резултат 1: Координација меѓу јавниот, приватниот и граѓанскиот сектор во имплементацијата на Законот за еднакви можности на жените и мажите.

Опис:	Воспоставен и функционален систем за координација меѓу јавниот, приватниот и граѓанскиот сектор во планирањето и следењето на напредокот во постигнувањето на родова еднаквост	
Одговорна институција:	МТСП	
Потенцијално влијание:	Значајно	
Степен на исполнување	1. Формирање на <u>дата база</u> на анализи и истражувања од областа на родовата еднаквост родово разделени податоци, <u>преку реактивирање на</u>	Значително исполнето

⁴⁸ Член 17, Закон за еднакви можности на жените и мажите (Службен весник на Република Македонија бр. 6/2012, 166/2014)

⁴⁹ Член 3, Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (Службен весник на Република Македонија бр. 184/2013, 13/2014, 44/2014, 101/2014 и 132/2014)

	<u>веб-страната родова рамноправност</u>	
	2. Интерни процедури за ОДУ, ЕЛС за задолжителна консултација со приватен, граѓански сектор	Не е започнато
Предвидено со оперативен план-2013		Не
Предвидено со оперативен план-2014		Не
Препораки:		Потребни се понатамошни напори

Целосен текст на предвидените активности

1. Формирање на дата база на 1) анализи и истражувања од областа на родовата еднаквост, продуцирани од страна на органите на државата, ЕЛС, приватен и граѓански сектор, меѓународни организации и институции, 2) и родово разделени податоци поврзани со програмите на Владата, преку реактивирање на веб-страната родова рамноправност; 2. Воведување на интерни процедури од страна на органите на државна управа, ЕЛС за задолжителна консултација со приватен, граѓански сектор и други чинители за формулирање на програмите во секторските области кои со Стратегијата се дефинирани како приоритетни за постигнување на родова еднаквост.

Спроведени активности во текот на 2014

Првата активност која предвидува формирање на дата- база и веб – страница се спроведува во соработка со Реактор. Во моментот се изработува веб – страницата rodovaednakvost.gov.mk. Дополнително, во моментот функционира и веб – страницата rodovreaktor.mk, која што содржи родово-поделени податоци распределени во категории и презентирани во форма на извештаи, визуелизации и инфографици.

До сега не се започнати никакви активности за воведување на интерни процедури за ОДУ, ЕЛС за задолжителна консултација со приватен, граѓански сектор, но предвидената временска рамка во НАП се однесува на периодот 2014 – 2016, па може да се очекува дека ќе биде предвидена во следните оперативни планови.

Ефект од спроведеното

Постоенето на лесно достапни, интерактивни и визуелизирани податоци овозможува информирана дискусија за положбата на жената во општеството, но и поттикнува активности за промоција на родовата еднаквост⁵⁰. Оттука, уредна и редовно ажурирана дата база ќе им помогне на надлежните институции во креирањето на политиките и конкретните мерки, но и на сите останати чинители во општеството како што се бизнис заедницата, образовните институции, политичките партии, креативната индустрија итн.

Препораки

Граѓанскиот сектор активно учествува во општествените процеси кои ја промовираат родовата еднаквост. Ваквиот придонес е препознаен и од надлежните институции⁵¹ и затоа е потребно оваа комуникација да се интензивира и да биде формализирана. Креирањето на платформата за родова

⁵⁰ <http://rodovreaktor.mk/project/>

⁵¹ Еден од заклучоците на националната конференција: Родово еднакво општество- состојба и предизвици одржана на 9ти март, 2015. За повеќе информации види <http://www.reactor.org.mk/NewsDetails.aspx?id=20&&newsID=193&lang=mk-MK>

еднаквост⁵² е вистинска можност за надлежните институции да соработуваат со еден субјект кој ги обединува организациите активни во полето на родовата еднаквост.

СЦ 3. ССЦ 3.2. Резултат 2: Поттикнување на приватниот сектор за спроведување на Законот за еднакви можности

Опис:	Приватниот сектор е поттикнат да го спроведува Законот за еднакви можности, преку спроведување на соодветни основни и посебни мерки	
Одговорна институција:	Интер-ресорската група МТСП	
Потенцијално влијание:	Значајно	
Степен на исполнување	1. Развивање и воведување на маркери за родова еднаквост	Не е започнато
	2. Критериуми за родова еднаквост при оценка на апликации	Не е започнато
	3. Оглас за избор на пилот компании во приватниот сектор	Не е започнато
Предвидено со оперативен план-2013	Не	
Предвидено со оперативен план -2014	Не	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

Целосен текст на предвидените активности:

1. Развивање и воведување на маркери за родова еднаквост како помошна алатка на приватниот сектор да промовира принцип на еднакви можности; 2. Дефинирање на критериуми за родова еднаквост при оценка на апликации и понуди на приватни и граѓански организации и доделување на тендери на јавни и приватни претпријатија; 3. Објавување на оглас за избор на пилот компании во приватниот сектор што ќе аплицираат маркери за родова еднаквост.

Спроведени активности во текот на 2014

Овие активности не се започнати. Предвидената временската рамка во НАП е 2014 – 2016 година, па може да се очекува да бидат предвидени во ОП2015 и ОП2016.

Ефект од спроведеното

Воспоставување на еднакви можности на жените и мажите е грижа на сите субјекти во јавниот, но и во приватниот сектор⁵³. Оттука, целосно исполнување на целта на ЗЕМ е невозможна без интервенции и во приватниот сектор. Имајќи предвид дека на пазарот на труд постојат родови јазови, како на пример

⁵² За повеќе информации види <http://rodovaplatforma.mk/>

⁵³ Член 2, Закон за еднакви можности на жените и мажите (Службен весник на Република Македонија бр. 6/2012, 166/2014)

разликата во платите⁵⁴ и во раководните позиции⁵⁵ имплементирањето на предвидените мерки ќе придонесе кон уривање на стереотипите и воспоставување на практики што ја унапредуваат родовата рамноправност.

Препораки

Потребно е Владата да вложи дополнителни напори и да одвои средства за предвидените активности во приватниот сектор.

Специфична стратешка цел 3.3: Воспоставени и функционални механизми за заштита и постапка при дискриминација во јавниот и приватниот сектор заснована на пол согласно со ЗЕМ

СЦ 3. ССЦ 3.3. Резултат 1: Воспоставени функционални механизми за родова заснована дискриминација во јавниот и приватниот сектор

Опис:	Воспоставени функционални механизми за родова заснована дискриминација	
Одговорна институција:	МТСП, НП, Собрание на РМ	
Потенцијално влијание:	Значајно	
Степен на исполнување	1. Правен застапник за еднакви можности	Не е започнато
	2. Консултативни и координативни состаноци	Не е започнато
	3. Годишни извештаи за родова заснована дискриминација	Не е започнато
Предвидено со оперативен план-2013	Не	
Предвидено со оперативен план-2014	Не	
Препораки:	Потребни се понатамошни напори	

Целосен текст на предвидените активности

1. Вработување на правен застапник за еднакви можности помеѓу жените и мажите при МТСП Спроведени активности во текот на 2014; 2. Редовни консултативни и координативни состаноци помеѓу застапникот за еднакви можности, СЕМ, народниот правобранител КЗД и Интерресорската група за еднакви можности, со цел следење на ситуацијата и процесите за заштитата од родово заснована дискриминација; 3. Објавување на годишни извештаи за родова заснована дискриминација на веб страните на народниот правобранител КЗД и МТСП.

Спроведени активности во текот на 2014

ЗЕМ предвидува постапка за утврдување на нееднаков третман на жените и мажите која ја води Застапник за еднакви можности на жените и мажите, лице вработено како државен службеник во МТСП. Меѓутоа ваквиот застапник се уште не е назначен.

Народниот правобранител, Комисијата за заштита од дискриминација и МТСП не објавуваат специјализирани годишни извештаи за родова заснована дискриминација на своите веб страници.

⁵⁴ „Вработените жени имаат плата во просек под 15 000 денари, додека просечната плата на вработените мажи е нешто над 20 000 денари“ **Истражување Реактор, 2014.**

⁵⁵ **Истражување Реактор, 2014**

Ефект од спроведеното

Народниот правобранител, во својот годишен извештај во делот примери од практиката, дава полово разделени податоци и оттука може да се идентификуваат случаите на жени и мажи на кои им биле нарушени правата и кои поднеле претставки. Меѓутоа, не постои дел од извештајот кој се однесува на директна или индиректна дискриминација по однос на пол и речиси е невозможно да се утврди реална слика за состојбите.

Препораки

Потребно е назначување на застапник и кампања за јавна промоција на овој механизам на заштита. Промотивните активности треба да вклучат и лесна достапност до застапникот (директна бесплатна телефонска линија и веб страница на која би се објавувале постигнатите резултати од неговата работа). На тој начин ќе се стимулира пријавувањето на родова дискриминацијата и ќе се придонесе за зголемување на довербата кон институциите.

Понатаму, потребно е институциите да започнат со изготвување на специјализирани извештаи за родово-базирана дискриминација.

IV: НАЦИОНАЛЕН КОНТЕКСТ

Последниот дел на извештајот ги сумира заклучоците од анализата на сите предвидени и имплементирани активности и дава преглед на можни следни чекори. И покрај нотираниот прогрес, од прикажаното во претходното поглавје произлегува дека во голема мера заклучоците и препораките се поклопуваат со оние утврдени во извештајот во сенка за 2013 година.

Тековни приоритети на засегнатите страни

И оваа година предизвиците можат да се сумираат во пет точки: *недостаток од финансиски средства, ограничени капацитети на администрацијата, неусогласеност на стратешките и оперативните документи, непостоење на методологија за следење на имплементацијата и ограничено учество на граѓанскиот сектор.*

1. Во 2014 година за прв пат беа одвоени финансиски средства за спроведување на националниот акциски план. Несомнено, ова е чекор за поздравување, меѓутоа одвоените 15 000 евра се оценети како недоволни за предвидените активности;
2. Споредено со 2013, во 2014 година има минимално позитивно поместување во капацитетите на државната и локалната администрација за вградување на родовиот концепт во нивната работа;
3. И во 2014 година постои неконзистентност помеѓу националниот акциски план и оперативниот годишен план;
4. Утврдување на методи за следење на имплементацијата на годишно ниво е важно не само за остварување на предвидените цели, туку и за идните програмски активности;
5. Во 2014 година учеството на граѓанскиот сектор во процесите на донесување одлуки е ограничено. Меѓутоа, со формирањето на Платформата за родова еднаквост се создадени услови за отворање на функционален комуникациски канал меѓу надлежните институции и граѓанските организации кои работат на родова еднаквост.

Препораки

Општите препораки кои можат да призлезат од погоре дадените заклучоци се речиси идентични на оние формулирани во извештајот во сенка за 2013 година. Препораки се хоризонтални, додека специфичните препораки се дадени под секоја резултат анализиран во поглавјето III.

1. Зајакнување на капацитетите (човечки и финансиски) за спроведување на предвидените активности

Споредено со 2013 (15 %) постои напредок во процентот на целосно имплементирани активности во 2014 година (21 %). Меѓутоа, овој напредок е минимален ако се има предвид генералната слика за состојбите и целите кои ги поставува Стратегијата. Активностите предвидени со НАП, имаат смисла, поврзаност, и логички тек во рамките на секоја стратешка цел, но во пракса очигледна е неконзистентноста и селективноста во нивното спроведување. Од анализата и за 2013 и за 2014 година произлегува дека оперативните планови ги вклучуваат оние активности кои што не се „проблематични“ за имплементација, односно имаат мали финансиски импликации, одговараат на знаењето и можностите на одговорните лица и не изискуваат широка координација и консултација. Во таа смисла, разбирлива е загриженоста на дел од граѓанскиот сектор дека со ваков тренд на исполнување на активностите, не постојат реални шанси за остварување на целите на Стратегијата во предвидена временска рамка.

Оттука, исклучително е важно во следните оперативни планови да бидат предвидени соодветни финансиски и човечки ресурси. Потребна е силна поддршка, во смисла на ресурси но, и политичка воља за Секторот за родова еднаквост, кој носи голем товар од спроведувањето на Стратегијата.

Во насока на зголемувањето на расположивите ресурси е и препораката која произлезе од јавната расправа на КЕМ и се однесува на потребата од зголемување на средствата наменети за економско јакнење на жените. Оваа препорака беше формулирана со директно учество и аргументација на дел од граѓанските организации кои учествуваа на расправата.

2. Усогласување на оперативните планови со Националниот акциски план

Потребно е да се надмине континуираната неусогласеност помеѓу националниот акциски план и оперативниот годишен план. Оваа состојба беше и нотирана на расправата на КЕМ за извештајот на Владата за 2013 година, но и покрај усвоената препорака за нејзино надминување, неконзистентоста се јавува и во 2014 година. ОП2014 не вклучува низа активности предвидени со НАП, што доведува до нивно неспроведување. Понатаму, ОП2014 воведува активности кои ниту се предвидени со Стратегијата ниту со НАП. Вакавиот принцип на работа може да биде и позитивен, во смисла на тоа дека се исправени некои пропусти направени во претходните циклуси на планирање. Меѓутоа, менувањето на содржината на акцискиот план укажува и на тоа дека дел од институциите инсистираат на активности развиени во рамките на нивните програми, и иако овие активности имаат родов предзнак, сепак не се дел од концепциски издржаните Стратегија и НАП.

3. Развивање на методологија за следење на спроведувањето на Стратегијата

Имајќи предвид дека измина и втората година од имплементацијата на Стратегијата особено е важно да се развијат методи за мерење на напредокот во спроведувањето. Стратегијата не вклучува ваква методолошка рамка за следење и овој пропуст треба што поскоро да се надмине. Без постоењето на алатки за оценка, не е возможно детектирањето на слабите точки и формулирање на следни чекори. Ова особено се однесува на проценката на амбициозноста на Стратегијата и расположивите човечки и финансиски ресурси за нејзино имплементирање. Понатаму, важно е оваа методологија да ги опфати сите субјекти предвидени со ЗЕМ, а не само органите на државната управа. Оттука, клучно е да се развие концепт за евалуација кој што ќе ги вклучува и Собранието, политичките партии, приватниот сектор итн. Искуството покажува дека постојниот систем на надзор, кој го спроведува Собранието не е доволен. Од расправата во КЕМ за владиниот извештај за 2013 година произлегоа низа забелешки и сугестии но истите не се во целост вклучени во ОП2014. Една од клучните препораки е промената на форматот на извештајот на Владата, кој ќе го следи НАП согласно секторските приоритети и ќе се осврне на предвидените активности, предвидените и потрошените средства, индикаторите за успешност и ќе формулира идни чекори.

4. Подигање на свеста

Остварувањето на предвидените стратешки цели со Стратегијата директно зависи и од подготвеноста на сите чинители во општеството да ја разберат потребата од активно делување за родова рамноправност. Ова значи дека мора континуирано да се работи на подигањето на свеста за причините и последиците од нееднаквоста меѓу мажите и жените, не само со учесниците во спроведувањето на Стратегијата туку и со поширок граѓански аудиторинг. Потребни се

организирани, видливи и достапни кампањи, но и поголем ангажман од/со медиумите.

5. Зголемено учество на граѓанскиот сектор во креирањето на стратешките и оперативни документи, како и во имплементација на Стратегијата

Во изминатава декада граѓанскиот сектор одигра клучна улога во креирањето на агендата и усвојувањето на стратешките документи за родовата еднаквост. И покрај значајниот придонес (на пример, три од седумте заклучоци на КЕМ за владиниот извештај за 2013 година беа формулирани со учество на граѓанските организации) сепак учеството на граѓанските организации во процесите на вградување на родовата еднаквост беше сегментиран и некоординиран. Со формирањето на Платформата за родова еднаквост се јавува можност за Владата да соработува со еден субјект во кој се обединети експертиза, капацитети и ентузијазам за работа на различни родови прашања. Впрочем, ваквата соработка е и спомената во Стратегијата која препорачува да „биде разгледана можноста за out-sourcing, односно имплементација на дел од активностите од страна на невладини организации“⁵⁶. Препорачливо е оваа можност да се формализира (со потпишување на меморандум за соработка) и да се обезбеди учество на платформата и во програмирањето и во имплементирањето на обврските кои произлегуваат од ЗЕМ и Стратегијата.

⁵⁶ Стратегија за родова еднаквост 2013 – 2020, Влада на Република Македонија, Министерство за труд и социјална политика, 2013 година. Страница 5.

ЛИСТА НА КРАТЕНКИ

АВРМ	Агенција за вработување на Република Македонија
АППРМ	Агенција за поддршка на претприемништво на Република Македонија
АСЈО	Академија за судии и јавни обвинители
БРО	Биро за развој на образование
ВРМ	Влада на Република Македонија
ДЗС	Државен завод за статистика
ЕЛС	Единици на локалната самоуправа
ЗСД	Завод за социјални дејности
ЗРО	Закон за работни односи
КЕМ	Комисија за еднакви можности при Собрание на РМ
КЕДЖ/ CEDAW	Конвенција за елиминирање на сите форми на дискриминација на жените
МВР	Министерство за внатрешни работи
МИОА	Министерство за информатичко општество и администрација
МНР	Министерство за надворешни работи
МОН	Министерство за образование и наука
МОТ	Меѓународна организација на трудот
МП	Министерство за правда
МТСП	Министерство за труд и социјална политика
НАП	Национален акциски план
НП	Народен правобранител
ОДУ	Органи на државната управа
ОП	Оперативен план
ПЗЗ	Примарна здравствена заштита
РБН	Родово-базирано насилство
РОБ	Родово одговорно буџетирање
СЕМ	Сектор за еднакви можности при МТСП
СЦ	Стратешка цел
ССЦ	Специфична стратешка цел
ЦСР	Центар/и за социјална работа
UN Women	Тело на ООН за родова еднаквост и зајакнување на жените

АНЕКС I

Организација и методологија за истражување/уредување на извештај во сенка за спроведувањето на Стратегијата за родова еднаквост во 2014 година

Законот за еднакви можности на жените и мажите⁵⁷ ги дава основните принципи за втемелување на родовата еднаквост во сите сфери на општественото живеење. ЗЕМ при дефинирањето на целите ги обврзува сите субјекти во јавниот и приватниот сектор на грижа за воспоставувањето на еднаквите можности, ја определува обврската за отстранување на пречките и создавање на услови за остварување на потполна еднаквост меѓу жените и мажите. Понатаму, ЗЕМ дефинира мерки и определува механизми за унапредување на еднаквите можности на национално и локално ниво, ја регулира постапката за правна заштита во случај на повреда на правото на еднаков третман на жените и мажите и ги пропишува казнените мерки во случај на неисполнување на обврските.

Во согласност со ЗЕМ, во 2103 година Собранието ја донесе Стратегија за родова еднаквост пропратена со национален акциски план, за период од три години. За предвидените активности за 2013 и 2014 година беа подготвени годишни оперативни планови.

Имајќи предвид дека се изминати две години од донесувањето на Стратегијата, овој извештај во сенка има за цел да даде независна оценка за степенот на имплементација на Стратегијата. Извештајот се надоврзува на наодите на извештајот во сенка од 2013 година и дава приказ на напредокот во исполнувањето на предвидените мерки, временската рамка на исполнување како и влијанието на овие мерки.

Извештајот вклучува мислење на различни релевантни чинители (надлежни институции и граѓански организации) и формулира препораки за идни активности кои што треба да бидат спроведени во текот на идната година или да се најдат во втората последователна стратегија.

I. Опис на истражувачите алатки кои ќе се користат во истражувањето

1. Анализа на материјали и документи

Извештајот вклучува анализа на релевантни материјали и документи: ЗЕМ, Стратегија за родова еднаквост и националниот акциски план 2013 – 2016, извештаи за работа од надлежни институции и материјали подготвени од граѓанскиот сектор и експерти. Извештајот исто така прави анализа на усогласеноста и конзистентноста за активностите предвидени со Националниот Акциски План и Оперативните Планови за 2013 и 2014, како и сеопфатна усогласеност со горенаведените материјали.

2. Интервјуа со претставници на надлежните институции

⁵⁷ Закон за еднакви можности на жените и мажите (Службен весник на Република Македонија бр. 6/2012, 166/2014)

За потребите на овој извештај беа спроведени полу-структурирани интервјуа со претставници на надлежните институции кои во согласност со Стратегијата и Националниот акциски план имаа предвидени активности и реализација на мерки во текот на 2014 година (Министерство за труд и социјална политика; Интер-ресорско, советодавно и консултативно тело за еднакви можности на жените и мажите; Академија за судии и јавни обвинители; Агенција за поддршка на претприемништво на Република Македонија; Биро за развој на образованието и Педагошка служба при Министерство за образование; Министерство за здравство; Агенција за аудио и аудиовизуелни услуги, Завод за социјални дејности).

На преставниците од горенаведените институции им беа поставени/испратени прашања за мерките кои биле во нивна надлежност за спроведување во согласност со Националниот акциски план и годишните оперативни планови. Подолу се дадени клучните прашања кои користени при реализираните средби, телефонски интервјуа и писмена кореспонденција:

Кои активности предвидени во Националниот акциски план и оперативните планови за 2014 година ги спроведе институцијата? Дали предвидените активности се целосно имплементирани? Дали во буџетот на институцијата се предвидени доволно средства за реализацијата на предвидените мерки и активности? Дали сите предвидени активности се прецизно формулирани и спроведливи (во смисла на човечките и финансиските капацитети на институцијата)? Дали при имплементирањето на активностите институцијата соработуваше со надворешни партнери?

Покрај овие, беа поставувани и дополнителни прашања во зависност од спецификите на секоја предвидена и/или реализирана активност.

Конкретни одговори беа добиени од следните преставници на надлежните институции:

Јована Тренчевска, Координатор на Интерресорска консултативна и советодавна група за еднакви можности на жените и мажите, Министерство за труд и социјална политика (средба);

Светлана Цветковска, Советник за превенција и заштита на жртви од трговија со луѓе во Министерство за труд и социјална политика (писмена кореспонденција);

Маја Петрова, Стручен соработник, Агенција за поддршка на претприемништво во РМ (средба);

Емилија Петреска-Камењарова, Раководител на Одделение за човекови права и медиумска писменост во Агенција за аудио и аудиовизуелни услуги (писмена кореспонденција);

Атанас Георгиевски, Правен советник за меѓународна соработка во Академијата за судии и јавни обвинители (писмена кореспонденција);

Татјана Ристова Димова, Директорка на Завод за социјални дејности (писмена кореспонденција);

Соња Кипровска, Заменик координаторка за еднакви можности, Завод за социјални дејности (телефонско интервју);

Младен Фрчковски, Советник во Министерство за труд и социјална политика (писмена кореспонденција).

3. Консултативна средба со претставници од граѓански организации и меѓународни организации кои работат во областа родова рамноправност.

Беше оддржана една консултативна средба со Платформата за родова еднаквост, чија цел беше добивање на информации за степенот и квалитетот на имплементација на предвидените мерки во изминатата година. Исто така, се дискутираше за искуствата на граѓанскиот сектор во различни области, идни чекори и препораки за можностите за поголемо учество на Платформата во програмските активности и имплементацијата на Стратегијата за родова еднаквост. Дополнително, консултативни средби беа оддржани со следниве претставници од невладини организации и меѓународна организација со цел добивање на подетални информации за одредени тематски области:

Борјан Павловски, Координатор за Јавно здравје и Женско здравје во Здружение за еманципација, солидарност и еднаквост на жените (ЕСЕ), (писмена кореспонденција, прашања поврзани со здравство)

Неда Милевска, Извршна директорка на ЦРИС Студиорум (телефонско интервју и писмена кореспонденција, прашања поврзани со здравство)

Неда Коруновска Аврамовска, Претседателка на Реактор-истражување во акција (средба)

Јована Базерковска, Менаџерка на проект, родово одговорни политики/проекти, UN Women (средба, прашања поврзани со родово одговорно буџетирање)

II. Временска рамка на спроведените активности

Активност	Број на денови	Датуми
Анализа на материјали и документи	4	25 – 28/02/2015
Средби со претставници на надлежните институции	8	01 – 08/03/2015
Консултативна средба со претставници на граѓански организации кои што работат во областа	1	09/03/2015
Подготовка на извештајот	5	10/03 – 15/03/2015